

**Frösåkers Hembygdsförening
Östhammar
Medlemsblad 2022**

Planerade aktiviteter 2022

Årsmöte 2022

Våren/sommaren beroende av pandemin.

Kallelse på hemsidan och i Annonsnytt

2–3 maj (mån – tis) från klockan 09.00

Städdagar inom- och utomhus vid Hembygdsgården

6 juni (måndag)

Sveriges nationaldag firas traditionsenligt vid Hembygdsgården

25 juni Midsommardagen

Ekumenisk friluftsgudstjänst vid Hembygdsgården

31 juli (söndag) kl. 13.00 – 16.00

Hemvändardagen

Öppet museum med temavisningar fredag-söndag kl. 13-16

8–10 juli och 29–31 juli

Ytterligare information kommer i Annonsnytt och
på föreningens hemsida www.hembygd.se/frosaker

Medlemsavgiften för 2022 är

150 kr / enskild

250 kr / familj

Plusgiro 491 86 29-9

Swishnummer 123 611 8517

Var god ange medlemsnummer eller
namn och adress på inbetalningen.

*Fotot på första sidan är Östhammars kallbadhus, byggt 1894.
Fotot är taget kring sekelskiftet. Fotograf: Edhlund-Skötsner*

Innehållsförteckning

Ordförande har ordet

En insats för upplysning

Renovering av visthusboden vid Markatorpet

Spännande fynd i lådan i skåpet

Hänt i staden Östhammar:

- *Häst, vagn och åkande ned i grufvan*
- *"Kärleksdrama" i Östhammar*
- *Misshandel och rån*
- *En mystisk gevärshistoria*

Invigning av Storbrunn

Östhammars badanstalt ett 50 års minne

Spinningstävlan i Östhammar blev en storartad framgång

Sevärdheter i Östhammar

Frösåkersmuseét rymmer många klenoder

Vård vid vägen, om en runsten i Roslagsbygden

Bengt Brunnströms fotografier

Vilhelm Hjort

Bilstamotorn

Europas modernaste flygfyr på Östhammars "Kebnekaise"

Verksamhetsberättelse 2021

Karta över Östhammars stad med kvartersindelning

Föredragningslista årsmötet 2022

Ordförande har ordet

Om 2020 var begränsningarnas år var 2021 möjligheternas år. I alla fall valde Hembygdsföreningen att se det som det. Visst pågick och pågår pandemin fortfarande med full kraft och med den alla begränsningar som den medfört för världens medborgare. Men med ett perspektivskifte valde vi att fokusera på det vi kunde påverka och göra något åt och det visade sig vara en hel del. För slutet av 2020 gav oss några värdefulla ingångsvärden inför det nya året. Föreningen hade sökt och beviljats såväl kommunalt bidrag som stipendium från Carl Beck-Friis stiftelse vilket bidragit till vidareutveckling av föreningens förvaltning och tillgänglighetsarbete, men den största möjligheten kom i form av ett vaccin.

Sakta men säkert har så styrelsen under 2021 kunnat träffas i allt större omfattning. Från kraftigt decimerade styrelsesammankomster i blivande café Schrams lokaler för att säkerställa mötesrestriktioner, till att så småningom under årets lopp närvara med full styrka och därmed har även vårt arbete för föreningen kunnat växa. Stora osäkerheter kring smittspridning och restriktioner har gjort även 2021 svår att planera men mycket av det vi avsåg att göra har vi faktiskt också gjort.

De beviljade medlen har lett till de vackra träskyltarna som med beskrivande text berättar om byggnaderna uppe på Hembygdsgården. Vi har dragit elkabel och förberett markarbeten inför elektrifiering av våra byggnader och de omfattande arbetena vid Marka båtsmanstorp är nu genomförda med fantastiskt resultat. Vi har organiserat våra böcker med de nya bokhyllorna som skänkts. Det stora arbetet med fortsatt gallring, sortering och uppmärkning samt visning av de många vackra och unika textilier som föreningen har i sin ägo har oförtröttligt fortsatt. Garvargården har vi försökt fräscha till invändigt med fuktavskiljning och ozonbehandling. Men det största avklarade arbetet under året är det maratonprojekt med digitaliseringen av Östhammars tidning som äntligen har gått i mål och finns att ta del av på vår hemsida.

Även många av de planerade verksamheterna kunde genomföras och började med det traditionsmässiga nationaldagsfirandet på hembygdsgården likt det vi genomförde 2020, denna gång med bättre väder. Även ekumenisk gudstjänst kunde genomföras på midsommardagen med ett 40-tal besökare och hemvändardagen kunde äntligen genomföras för första gången på flera år med årets hemvändare ambassadör Diana Janse. Hon berättade hur livet fört henne från Söderby till hennes nyss avslutande postering i Mali och livet däremellan. Utöver det har även inplanerade visningar av hembygdsgården kunnat genomföras.

Hemvändardagen i slutet på juli i strålande väder.

Trots osäkerheter och uppskjutna beslut om datum kunde så årsmötet genomföras i början av september. Det var skönt att kunna genomföra mötet och slippa skjuta på det till ett lika osäkert kommande år men för mig personligen var det också vemodigt då jag meddelade att jag kommer att kliva av som ordförande vid nästkommande årsmöte 2022. Efter årsmötet hade Torbjörn Forsman en mycket uppskattad visning av gamla fotografier i Östhammar.

Föreningen har också emottagit många fina gåvor från generösa givare. Jag vill rikta ett stort och varmt tack till alla ni som skänkt till oss under året och till de som förvaltat och verkställt nu avlidna medlemmars och personers viljor och uttryckt önskan om att få bidra till föreningen på olika sätt.

Vi har i vår tur försökt ge av vår tid och kunskap till de som vänt sig till oss. Vi har kunnat hjälpa intresserade som vänt sig till föreningen med frågor om byggnader, släkter, böcker, områden och allmän historia. Det är glädjande att se detta intresse som kommer inte bara från den egna regionen, utan även från andra delar av vårt rike. Den mest långväga förfrågan kom från andra sidan Atlanten och rörde en önskan om att få bli medlem i föreningen från en numer utvandrad man med rötter från bygden. Självklart välkomnar vi alla som vill vara en del av föreningens gemenskap och ta del av vad vi har att erbjuda.

Även om vi såklart alltid är tacksamma för de gåvor som inkommer kan dessa ibland medföra visst huvudbry. Oftast handlar det om hur vi bäst kan tillgängliggöra dessa gåvor men ibland är det helt andra faktorer som spelar in, exempelvis juridik. Detta gör sig påmint när gåvor är vapen - och framför allt skjutvapen. Självklart har skjutvapen spelat en stor roll i bygdens och nationens historia och fortsätter att göra det. Jakten är idag lika viktig som den alltid har varit men de senaste årens mediala uppmärksamhet kring vapen beror mer på kriminalitet och organiserad brottslighet än jakt. Det är en sorgsam utveckling som är skrämmande på många sätt och den har tyvärr skapat rigida lagar för vem som har rätt att äga, förvara och nyttja dessa. Jag avser inte att fastna i dessa diskussioner men jag lyfter ämnet då föreningen efter en fin gåva just hamnat i långa diskussioner med polisen om detta. Föreningen har nämligen förärats en donation från ett dödsbo som omfattar ett mycket intressant och vackert hagelgevär, tillverkat av smeden Vretman i Nybol, Hargshamn i slutet av 1800-talet. Men då vapnet är handgjort och inte sålts över disk räknas det som illegalt svartvapen. Den snäva lagstiftningen kring dessa unika föremål av historiskt och geografiskt värde försvårar för museer och hembygdsgårdar landet över att ställa ut dessa klenoder för allmän beskådan, även om de är gjorda obrukbara enligt konstens alla regler. Det är just ofta omärkta svartvapen som används vid många av dagens våldshandlingar, men det är inte handgjorda hagelgevär från 1800-talet som syns i brottsstatistiken utan en helt annan kategori av illegala vapen. Nåväl, sista ordet är inte sagt ännu i vår dialog med polisen, men med rådande lagstiftning riskerar en stor portion av modern svensk jakthistoria och hantverkstradition att aldrig få visas upp.

Det är avslutningsvis med tungt hjärta som jag också lämnar mitt uppdrag som ordförande för Frösåkers hembygdsförening efter bara två år på posten. Förtroendeuppdraget har varit fantastiskt givande, lärorikt men framför allt roligt. Jag har lärt mig otroligt mycket, stiftat många nya bekantskaper och fått många nya vänner. Trots den korta tiden på posten som ordförande har mycket hänt och det är de nya förändringarna som påverkat mina förutsättningar när jag tackade ja till uppdraget 2020. Den kommande tiden kommer för mig att omöjliggöra det engagemang och närvaro som jag anser att en ordförande måste ha och vad föreningen förtjänar. Men jag är för evigt tacksam för det stöd jag fått, den värme och vänskap som medföljt och den kunskap jag ödmjukt fått ta del av. Jag kommer fortsatt vara en så aktiv del av föreningen som jag tillåts vara och ser fram emot att följa föreningens utveckling.

Stort tack alla ni som stöttat mig och föreningen under det gångna året och möjliggör vår verksamhet.

/Ordförande Fredrik Janse

En insats för upplysning

I föreningens stadgar står att vårt syfte är att ”samla, bevara och förevisa kulturföremål som kan anses lämpliga för att belysa Frösåkersbygdens historia och utveckling genom tiderna”.

Vi tycker att vi ganska bra lever upp till detta genom verksamheten vid Hembygdsgården och vid Båtsmanstorpet i Marka. Men ett problem är att vi har många föremål som vi inte har plats att visa på ett bra sätt. En annan brist är att flera av våra visningshus saknar el – det blir för mörkt för att göra föremålen rättvisa.

Ett av våra största hus – Didricssonska loftgården – har två våningar. I den nedre finns nu en blandning av diverse byggmaterial, spännande saker som borde visas - och rent skräp. I den övre finns början till en äldre liten skolsal men är i övrigt helt outnyttjad. Men då byggnaden saknar belysning så är det svårt att kunna använda den för visning av föremål.

Vår styrelse – med hjälp av några andra medlemmar – sköter verksamheten i huvudsak ideellt med eget arbete. Men för att elektrifiera en byggnad krävs extern hjälp och inköp av materiel. Det kommer således att kosta en hel del varför vi avvaktat.

Men när vi fick tacksamt fick ett sökt stipendium från Carl G Beck-Friis Stiftelse för Naturvård och Hembygdskultur kunde vi i våras sätta igång att planera för elektrifiering/belysning:

- Grävning av kabelränna.
- Elskåp för ihopkoppling med elnätet.
- Nerläggning av slang i rännan som elledningen ska ligga i.
- Täckning av rännan.
- Inskjutning av elkabeln i rännan.
- Elcentral i Loftboden.
- Installation av armatur, kontakter, strömbrytare mm.

Tillkommer inköp av materiel och utrustning till ovan punkter. Lennart Ekström hade dock en rulle slang hemma som han generöst åtog sig att skänka så det inköpet slapp vi.

För elinstallationerna inklusive inköp lovade Elis Hedrén och Lennart Svanberg att hjälpa till på helt ideell basis. Lysande!

Efter det kom vi snabbt fram till att med handkraft gräva en ränna i marken för att lägga ner elkabeln – och sedan täcka över rännan - inte kändes direkt lockande. Vi behövde således grävmaskinhjälp så vi började med att kontakta Torbjörn Wallin. Lyckligtvis så tyckte han att det var ett projekt värt att stötta. Så han lovade att till en mycket rimlig kostnad ställa upp ett antal kvällar för att hjälpa oss.

Nu är det inte bara Loftboden som saknar belysning. Detta gäller även Slätöboden, Billstaboden, Svarvarverkstaden samt Skomakarstugan och Tidningsboden. Så även om vi nu inte hade möjlighet att göra allt detta så borde vi i möjligaste mån nu ta höjd för att på sikt elektrifiera dessa byggnader. Beslutet blev att när vi ändå hade en grävmaskinist på plats så skulle vi passa på att lägga kabel till alla hus för senare elinstallation.

Så en kväll i slutet av april grävde Torbjörn kanalerna. Snabbt och effektivt – visade sig vara så mycket sten i marken att det varit omöjligt för oss att göra det själva. (Kan inte undgå att reflektera över att det som är ”omöjligt” för oss att göra med handkraft var ett naturligt arbete för våra förfäder så sent som på 1800-talet!)

Några dagar senare kom Lennart med slangen som vi tillsammans lade i. Med "vi" menas förutom ovan nämnda Bosse Eriksson, Bengt Nordström och jag som under projekts gång bidrog med handräckning/återställningshjälp – och fikafixande.

Nästa dag kom Torbjörn åter med grävskopan för att täcka över kanalerna. Att se hur han på små ytor med fart vred och vände på maskinen och använde skopan som en känslig extra hand var fantastiskt att se!

Efter ytterligare några veckor sköt vi in elkabeln i slangen. Elis Hedrén och Lennart Svanberg hjälptes åt med kopplingarna i elskåpet.

Nu är utrustningen inköpt för att installera belysningen i Loftboden. Sker med hjälp av Elis – och några övriga han fått intresserade – förhoppningsvis nu under våren. Och så ska rummen i Loftboden städas och snyggas till. Viss målning behövs nog också.

Därefter återstår det roliga med att arrangera visningsmiljöer. Här har vi inte tänkt klart. Men vi är inne på att utveckla den gamla skolsalen. Har visat sig att de gånger barn varit på besök har de blivit fascinerade av hur det var en gång i tiden.

Kan vara en bra ingång till att få barnen intresserade av vår historia och hembygd.

Under året har det med Anna Ström i spetsen iordningställts en liten linodling på området. Och i ett av rummen finns en hel del linberedningsredskap lagrade. Så det rummet är planerat att snyggas upp till en linbod.

Bosse, sår gräs och jämnar till

Ytterligare en tanke är att kunna visa de planscher och tavlor som nu är undanstoppade. Sedan får vi se!

Avslutningsvis måste jag säga hur kul det var – och kommer att vara – att göra det här med människor som verkligen engagerar sig i något som inte ger direkt egen vinning. Utan bara för att det kommer att vara till glädje för andra!

/Leif Björklund text o foto

Renovering av visthusboden vid Markatorpet

Efter ett års väntan på grund av coronapandemin har renoveringen av visthusboden vid Markatorpet genomförts. Boden var i stort behov av en ansiktslyftning då bottenstockar var i mycket dåligt skick och undertaket bestod till stora delar av ruttnande brädor. När vädret blev mildare i början av mars månad startade vi upp med arbetet. Lennart Ekström, Bengt Nordström, Anders Ström, Leffe Björklund, ordförande Fredrik och undertecknad utrustade med nödvändiga verktyg, smörgåsar, grillkorv och kaffe mötte upp trots ymnigt snöfall på morgonen.

Vi började med att plocka ner takteglet för att lätta hela boden då vi med hjälp av domkrafter skulle lyfta byggnaden från sin stengrund. Lennart och

Lennart och Bosse ordnar till de nya bottenstockarna.

Lennart finjusterar en av bottenstockarna.

Anders som har erfarenhet av sådana här jobb utförde uppgiften med säker hand. Klossar skruvades fast på fasaden och domkrafterna ställdes på plats och sen var det bara att hissa och vi andra hjälpte till efter bästa förmåga. När huset lättat från marken kunde vi plocka bort stockarna och golvet som i den här boden vilade på bottenstockarna. Nya stockar, som kommer från ett rivningsobjekt vid Hargs bruk och skänkts till föreningen, mättades till och kapades i rätta längder och då golvet kom ut bedömdes det vara i så dåligt skick att vi enades om att byta det också. Anders bestämde sig på stående fot att bidra med nya golvplankor som han hade hemma på sin gård. Så långt hann vi första dagen med arbetet men naturligtvis fikade vi och grillade korv och berättade historier, sanna och påhittade, så att det stod härliga till.

Veckan efter hade vi arbetsdag nummer 2. Samma gäng slöt upp för ett nytt arbetspass i Marka och humöret var på topp och grillkorvsförrådet var påfyllt. Med bottenstockarna tillpassade kom de nya golvplankorna på plats och samtidigt med att fasaden var färdig började Leffe att rödfärga huskroppen. Arbetet löpte på alldeles förnämligt.

En av stockarna på plats. Lennart justerar och Anders och Bosse ser till att det blir rätt.

Bengt tog itu med de ruttna takbrädorna och det blev bitvis en brottningsmatch med att dra ur de rostiga spikarna på taket. Under tiden begav jag mig till brädgården med släpkärra för att hämta masonit och ny takläkt. Tillbaka vid bygget lades masoniten på över det bitvis nybrädade undertaket vilket blev ett pusslande då vinklarna var minst sagt oregelbundna på den gamla boden men med en skopa rutin från liknande arbeten fixade vi till det. Avståndet mellan läkten anpassades till längden på takpannorna. Läkten sågades till och Lennart och Anders måttade och spikade hejvilt på taket. Efter en och annan korrigering slutfördes jobbet på taket och så var det konstruktion av nya vindskivor som stod på tur. Vi mallade av och gjorde dem så lika de gamla som möjligt. Kruket när man sätter upp vindskivor är att såga ihop vinkeln där de möts vid taknocken men det fixade Lennart med bravur. Högst upp på nocken som en kyrktupp sågade och pustade han och resultatet blev perfekt. Om han varit läkare hade han nog varit kirurg. Med en

vindskiva på plats bestämde vi att göra kvällen efter ännu en heldag vid Markatorpet. Efter lite överläggning beslutade vi att köra nästa onsdag igen och kanske kunna slutföra arbetet med renoveringen.

Det nya golvet på plats.

Arbetsdag nummer 3 slöt hela gänget upp förutom undertecknad som var tvungen att jobba i Postverkets tjänst, eller PostNord heter det visst. Mer Faluröd var införskaffad då Leffe nått botten i burken och korvförrådet fylldes på under förmiddagen. Vindskiva nummer 2 konstruerades och kom på plats lika säkert som den första. Sen kom det spännande momentet att lägga på takteglet som besiktigades och dåliga pannor byttes ut. Det blev lite diskussion om vi skulle lägga helt nya pannor på taket men det bestämdes att det gamla teglet skulle tillbaka. Då huset inte har många räta vinklar blev det en del pusslande på den ena sidan men när vattbrädorna kom på plats och dolde diskrepanserna var taket helt godkänt. Med taket klart stod dörren på tur att hängas tillbaka och dörrfodren spikas upp. Vi konstaterade att vi måste skaffa en trappa då vi höjt boden ett par decimeter från marken. Efter lite diskussion beslutade vi att

Anders och Bengt lägger de sista tegelpannorna.

försöka leta upp en flat sten som skulle passa som trappavsats. Med det sagt , rödfärgen på plats och taknock och vindskivor slamfärgade kändes arbetet med visthusboden slutfört. En gammal byggnad räddad för lång tid framöver av duktiga och kunniga föreningsmedlemmar under mycket trevliga former. Stort tack!

/Bosse Eriksson text //Leif Björklund foto

UPPROP - Fika/grillkompisar sökes!

På bilden ser du hur vi grillar och har en trevlig stund efter arbetet med boden i Markatorpet. Många skratt med berättande av minnen och anekdoter.

Ett problem är dock att vi är lite för få som hjälper till. Så om du känner för att göra en insats och samtidigt ha trevligt samkväm så hör gärna av dig till Bosse Eriksson tel 070 755 96 59.

Det arbeten det främst handlar om kan vara att gå några varv med en trimmer eller gräsklippare, hjälpa till att måla eller bygga/repamera något enklare

OBS! Det handlar inte om att du lovar bort dig för all framtid! Bara att du när du känner för det gör kan göra ett handtag. Det skulle verkligen uppskattas!

Hälsningar Bosse fastighetsansvarig

Fika och grillning efter dagens arbetspass.

Från vänster: Anders, Lennart, Bengt och Bosse.

Spännande fynd i lådan i skåpet

När man inventerar ett skåp och tror att det innehåller handdukar och lakan, så kan man bli väldigt förvånad. Anna Ström och jag höll på med ett vitrinskåp på nedervåningen i Garvargården. Vi var nästan klara och skulle bara försöka lirka upp ett par lådor längst ner innan vi gick hem. Vi tog i för allt vad vi hade – Anna hade mest – och knirk, så lossnade lådan! Där låg en kartong med ett brev och en porslinstallrik som hade flutit i land, kanske efter ett skeppsbrott. Spännande värre och vi läste:

För 69 eller 70 år sedan kom denna tallrik tillsammans med andra föremål flytandes i land i en sjömansbåda på kusten av bottniska viken närmare bestämt Waden.

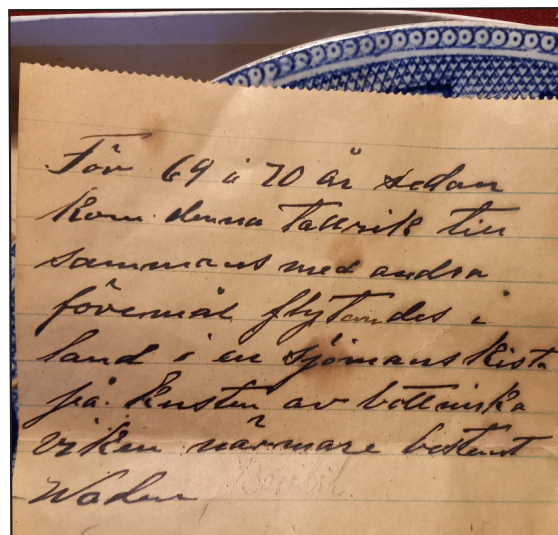
(Vaden, som det numera stavas ligger på Söderön, några km söder om Sundsveden.)

Med blyerts och annan handstil står det Börstil efter detta namn och årtalen 1858 -59.

Med bläck och samma handstil står det sedan "Gåva av gårdsägare I. H. Hermansson, Östhammar."

Uppgifterna gör att det går att räkna ut att det lilla brevet bör ha skrivits år 1928 eller -29. Då var Frösåkers Hembygdsförening bara tre, fyra år gammal. Tor Schram var ordförande och i full färd med att bygga upp samlingarna. Han kan ha varit den som skrev givarens namn och noteringen med blyerts.

/Ragnhild Sjögren text o foto

Hänt i Staden Östhammar

Nedan följer några artiklar från Östhammars Tidning om vad som hände i staden Östhammar kring förra sekelskiftet.

Häst, vagn och åkande ned i grufvan.

Från en brefskrifvare hafva vi mottagit följande utförliga berättelse om en både säregen och svår olyckshändelse såsom följt af ett marknadsrus: På väg från Östhammars marknad förl. torsdag åkte hemmansäg. And. Nilsson och hans hushållerska Anders Erssons änka båda i Kjellinge, Valö s:n, samt Nilssons son hemmansbrukaren A. P. Andersson i Veddika, Hökhufvuds socken. Särskildt den senare skulle varit mycket berusad, likväl skulle han köra, ehuru det var Nilssons häst. Komna till Östhammars nya begravningsplats togo de resande vägen öfver skogen till Mogården. Öfver skogen, som icke är så god väg, gick A. Nilsson bredvid åkdonet. Mot slutet af denna väg inträffade en den ohögligaste tilldragelse, i det att köraren åkte så nära gamla Sandgruföppningen, att han, gumman, hästen och åkdonet — störtade ned i grufvan. Man kan tänka sig hvilken förfärlig uppståndelse för dem själfva och närboende folk. Från marken ned till vattenytan i grufvan är ett djup af cirka 10 meter. Andersson blef i fallet eller nedkommen till vattenytan ögonblickligen ihjälslagen. Han hade vid upptagandet i pannan öfver högra ögat ett hål, som omkr. 3 cm. i genomskärning, hvarigenom en del af hjärnan runnit ut. Gumman upptogs, märkvärdigt nog, nästan oskadad. Förutom ett skrubbsår i hufvudet och några blånader i ansiktet och å ena armen, syntes inga vidare fel på henne. Hon förklarade, att hon ingenting visste om själfva fallet. Utan när hon kom till sans, satt hon genomvåt i vagnskorgen nere i grufvan. Hon hade insett faran innan fallet inträffade och bedt köraren att icke hålla så nära kanten, men allt var förgäfvets, ty "han kände vägen och försäkrade, att ingen fara var för handen". Någon kanske frågar: Huru kunde gumman komma upp ur grufvan? Jo, nu är att märka, att timringen omkring den igenlagda gruföppningen ruttnat och efterhand nedrasat i vattnet och af stock ändar däraf har bildats en flotte på vattnet. (Till grufvans botten är ett ofantligt djup.) På denna flotte hölls vagnen uppe, och emellan stockarne låg hästen och "flunkade" i vattnet. A. Nilsson vågade sitt lif, begaf sig, åkande på den tvära grusslutningen antingen på magen eller sätet med fötterna förut, ned till de nödställda. Ofvanom vattnet är timringen kvar och bildar där

en cirka 2 meter hög lodrät vägg. Uppför denna hjälpte han gumman att klättra. Sedan kommo personer, som hjälpte dem upp på marken, genom att anbringa ett tåg omkring deras lif och sålunda draga dem upp på det torra.

Nu blef det ett hårdt och farligt arbete med att få upp hästen. Mången ville, att hästen skulle skjutas nere i grufvan för att göra ett snart slut på eländet, men hästens ägare satte sig bestämdt däremot, och så börjades arbetet. En stark lina hade anskaffats och när hästen blivit lösgjord från vagn och sele, surrades tåget omkring hästens hufvud, ben och kropp och ett 20 tal personer började hala, hvilket efter en kort stund kröntes med den framgång, att hästen var uppe på marken. Han hade då likväl legat minst 2,5 timmar i grufvan. Sedan han blifvit lösgjord från banden, reste han sig upp och gick fastän stapplande in i Mogårdens stall, där han genast började äta. Hästen kom sålunda äfven han oskadad från det farliga läget.

De, som mest utmärkte sig vid räddandet af hästen voro Er. Söderqvist i Börstilsby och E. Bergström i Skedika samt 2 å 3 andra män, hvilka brefskrifvaren icke kände. De lade i dagen en beundransvärd djärfhet, säkerhet och ett ovanligt mannamod. I sammanhang med ofvanstående torde det vara lämpligt att säga något om stängslet kring gruföppningen. Det har alltid varit för svagt och under de senaste 2 åren mycket bristfälligt. Ett nytt stängsel bör med allra första uppföras av den det vederbör till förekommande af olyckor för i synnerhet barn och kreatur.

ÖT 18951001

"Kärleksdrama" i Östhammar

Sistl. fredags middag vid halv 3-tiden utspelades i villa Fridhem, nya stadsdelen, ett av dessa sorgliga s.k. kärleksdramer, som tyckas bli allt talrikare och söka sig jordmån allt längre bort från storstäderna, där lidelsernas vågor ju i många avseenden gå högre än ute i den prosaiska landsorten.

Dock har sådden till det skedda försiggått i Stockholm, det var endast skörden som råkade falla inom vårt eljest så lugna samhälle.

En 20-årig flicka Signe Karlsson från Johannisfors, 1,5mil norr om Östhammar, vilken för några år sedan innehade jungfrutjänst i Östhammar och därefter flyttade till Stockholm, där hon på senaste åren innehaft flera jungfru- och andra anställningar, blev i Stockholm under juni förlidet år bekant med en då 32-årig snickeriarbetare Hans Johanson Nordvest (bland

kamrater och bekanta känd under det kortare namnet Hans Nord).

Förbindelsen var nog från början av betydligt lös beskaffenhet, men under sistl. vår utvecklade den sig åtminstone hos mannen till känslor av ömmare natur — att döma av vad som senare inträffat.

För ett par månader sedan lämnade Signe huvudstaden och har sedan dess uppehållit sig än i föräldrahemmet vid Johannisfors fabrik, än hos en gift syster, boende på ovannämnda ställe i Östhammar.

Hur det nu varit med korrespondensen mellan parterna under tiden, så vill det synas som om Nord haft eller trott sig hava anledning till misstro eller misstankar att allt ej vore som det borde mellan honom och Signe. På allra sista tiden tyckes han rent av hava saknat underrättelse från henne, ty på tisdag e.m. f. v. kom han resande till Östhammar och uppsökte systemen fru Anna Larsson, där han fick veta att Signe nu uppehöll sig i Johannisfors. På torsdagen tog han skjuts ut till Johannisfors och återkom på kvällen tillsammans med Signe till Östhammar. Vad som nu försiggått mellan kontrahenterna vet man ej, men de skiljdes åt, hon for att stanna hos systemen. Oförståndigt nog stannade hon emellertid ej hemma hos systemen utan besökte i manligt sällskap en biografföreställning på kvällen.

Nord fann heller ej ro hemma utan gick senare på kvällen åter ut till Fridhem, där han fick kännedom om var Signe höll till. Han gick då efter till biografen och där syntes främlingen gå fram i salen tills han fick ögonen på Signe och hennes sällskap, varpå han gick och satte sig nära utgången.

Efter föreställningens slut passade han på henne utanför och bad henne följa sig hem, men detta avböjde hon, varefter han avlägsnade sig.

Senare på kvällen hade han setts sitta på en soffa utanför Fridhem. Kl. 11 på kvällen hade han uppsökt sitt förra logis och anhållit att få stanna där ännu en natt.

På fredagen kom han ganska tidigt åter till Fridhem, varefter han var Signe följaktig ett ärende i staden. Vid 12-tiden intogs gemensam frukost hos systemen. Därefter gick han ensam till staden och återkom med en butelj vin, som han under de följande timmarne nästan ensam tömde för att få mod till det förtvivlade steg han tydligen

redan nu beslutat. Ja, att han redan före avresan från Stockholm beslutat att segra eller dö — ensam eller i Signes sällskap — det gissar man därav, att han hade revolver med sig. Den är nämligen ej köpt i Östhammar.

Efter måltiden hade systemen göromål i köket, och då hon hörde att missämjan fortfor och tilltog öppnade hon dörren till rummet och bad Signe komma och hjälpa henne, detta delvis för att möjligen sålunda avstyra eller avsluta uppträdet. Hon såg då Nord stå mitt på golvet och gråta. Signe gick nu mot köksdörren, men Nord grep henne i ena handen och ville hålla henne tillbaka. Hon kom emellertid lös och steg in i köket, där hon dock ej hann taga mer ett par steg förrän Nord, stående i dörröppningen, sköt två skott efter henne, vilka båda träffade i ryggen. Hon störtade utan ett ljud avsvimmad till golvet och systemen flydde ut till det vägg i vägg boende värdfolket. Hunnen endast ut i förstugan hörde hon ytterligare skott från köket. Från värdfolket återvände hon dock efter blott ett par sekunder in till sina 3 små högljutt gråtande barn, av vilka det yngsta, en endast två månaders flicka, låg i köket alldeles invid den hemska skådeplatsen.

Redan utanför hörde hon då huru Signe ropade på hjälp. Då hon kom in i köket lågo de båda bredvid varandra på golvet, han döende eller död. Signe var dock ej värre därän än att hon kunde anmoda systemen att skyndsamt skaffa vagn för hennes forslande till lasarettet.

Sedan de små barnen skaffats från lägenheten sprang fru Larsson över gatan till kronofogdekontoret, där det telefonerades efter läkare, polis och vagn.

Konstapel Johansson kom skyndsamt till platsen och fann då Signe fortfarande ligga framstupa på köksgolvet bredvid den på rygg liggande döde Nord.

Även doktor Scherstén kom snart till platsen och konstaterade Nords död samt föranstaltade om flickans forslande till lasarettet, där undersökningar efter hand givit till resultat, att hon träffats av två kulor, som sitta kvar i kroppen. Tillståndet var dock ännu i går afton ej alls oroande, ehuru något feber samt varbildning i såren redan försports. Den bedrövliga händelsen väckte — som förklarligt är — stor uppståndelse inom samhället.

Nords lik fördes på eftermiddagen till lasarettets likbod. Vid dess närmare undersökning hittades en revolverkula i en av Nord vid tillfället påhavad halsduk eller kragskyddare. Det var det första skottet han sköt mot sig själv. Kulan hade ej förmått genomtränga de lösa halsduksveckan. Vid nästa skott torde han tryckt mynningen mot bröstet, och då trängde kulan in i hjärtat.

Innan krafterna sveko hann han lägga sig ned bredvid den, vars sällskap i döden han sökte, då han ej tyckes ha kunnat få det i livet.

Den dödes underkläder voro alldeles genomdränkta av svett, vilket synes oss tyda på att en våldsam själskamp föregått den förtvivlade gärningen.

Redan då han gick och köpte vinbuteljen tyckes han hava "bränt sina skepp" och gjort en återgång omöjlig, ty då hade han ej mer än några småslantar kvar, som ej möjliggjorde vidare uppehålle i staden och ännu mindre återresa till Stockholm.

Under förmiddagens lopp hade han föreslagit Signe att de skulle gå och dränka sig tillsammans eller —då hon vägrade— att åtminstone följa med och ta farväl av honom.

Redan i Johannisfors hade Signes bror på torsdagen lagt märke till att mannen bar revolver och påpekat detta för systemen. Hon hade också av andra skäl misstankar, att det skulle ske något. Ja, hon säges till och med ha följt med honom till staden blott för att komma närmare lasarettet.

Hennes syster påstår, att hon under deras gräl och under det han stälpte i sig det ena vinglaset efter det andra övertänkte möjligheten att komma ut för att telefonera efter polis, men hon vågade ej gå ifrån barnen.

Signe har tidigare uppgivit, att Nord redan i Stockholm hotat henne till livet på grund av svartsjuka. Hon vill nu göra troligt, att det från hennes sida aldrig varit något ömmare förhållande dem emellan, men den hos den döde nu funna korrespondensen mellan dem talar dock ett annat språk. Äro vi ej oriktigt underrättade lär det ock från parternas mellanhavande finnas en kärlekspant, som bär ännu tydligare vittnesbörd. Nordvest är född i Estland. Någon anhörig i Sverige är ej känd sedan en syster, som även varit i Stockholm, återvänt till Ryssland.

Han har senast bott på Skeppar Karls gränd 5 och haft anställning å någon snickerifabrik eller verkstad vid Birkagatan.

I går middag begravdes den olycklige främlingen i all enkelhet å Östhammars begravningsplats. Endast ett par kransar från vilt främmande händer följde till hans sista vilorum.

Då likvagnen rullade ut från lasarettsgården och kyrkklockornas vemodsfyllt dallrande ljud nådde in i sjuksalen till Signe — vad tänkte hon då?

ÖT 19101213

Misshandel och rån.

En dag nyligen begav sig en arbetare Engelbert Fredriksson, hemmahörande i Ununge, från Schebo bruk till Östhammar för att göra en del uppköp, däribland av brännvin. Under vägen kom han inom Hargs socken i sällskap med en vandrare vid namn Tillman, enligt uppgift från Ullfors i Tierp.

Komna till staden köpte Fredriksson först 2 liter brännvin, som de först tömde, varefter han köpte ytterligare 5 liter, varpå kalasandet fortsattes i "buslund" (en av luffare älskad bergbacke utanför stadens tull).

I samma mån som supandet fortskred, avtog samsjäm mellan de först så såta vännerna, och Tillman gjorde flera ansatser till att komma i besittning av Fredrikssons återstående kapitaler, som vid stadsfärdens anträdande uppgått till 55 kr. Den lömske Tillman avvaktade så den tidpunkt, då den starkare Fredriksson skulle bli mogen för behandling. Detta skedde vid 6-tiden på e.m. Tillman tog då ett vedträd och slog därmed den slumrande kamraten i huvudet, så våldsamt att han blev oförmögen att röra sig. Därefter tillgrep våldsverkaren den slagnes plånbok med återstående 30 kr., hans alldeles nya fickur samt hans mössa och skor.

Så rustad och ekiperad försvann Tillman från den medvetlösle kamraten, som ej kom till medvetande förrän kl. 3 påföljande morgon. Saken är anmäld för polisen och man får väl hoppas att den efterlyste Tillman skall kunna anträffas någonstades och fås att redogöra för sitt Östhammarsbesök.

ÖT 19120611

Den här notisen var införd i ÖT 19110510

några dagar senare kom nedanstående genmäle.

En mystisk gevärshistoria

Den av I. F. Jansson i Östhammars Tidn. för den 10 dennes införda något egendomliga annons angående ett bortkommet trepipigt gevär, som skulle återlämnas om någon lånat det och likaledes återlämnas om någon olovligen tagit det på hans kontor leder osökt tankarna till en händelse för några veckor sedan.

En å mina ägor befintlig obebodd mindre stuga skulle rivas, och man kan döma om min och mina arbetares förvåning, då vi å vinden funno ett trepipigt gevär. Ingen med mig avtalat om rättighet att få begagna ifrågavarande stuga till kontor. Det nyinrättade kontoret har emellertid haft till ändamål icke blott att vara ett förvaringsrum utan även att vara en nattlig utsiktspost, därifrån "hyresgästen" ville sända det dödande blyet i villebråd som ofta anträffas i denna nejd. Till min grämlse fann jag sålunda, att jag mot min villa haft en simpel tjuvskytt inhyst i min stuga, men straff för denna fräckhet från tjuvskyttens sida har jag beslutat att behålla geväret såsom en ringa ersättning för obetald hyra och stulet villebråd. Tjuvskytten ifråga tyckes också anse detta vara alldeles i sin ordning, ty han har icke hos mig anmält sig vilja lösa igen geväret, och det skulle för övrigt vara alldeles lönlöst.

Om något samband mellan dessa båda gevärshistorier finnes är svårt att säga, men det ligger nära till hands att antaga det så är fallet, och ovannämnda annonsör torde måhända vara den enda som skulle kunna sprida ljus i saken. Huru härmed än förhåller sig så är det emellertid beklagligt att rättsmedvetandet hos en del personer är så föga utvecklat att de kunna inlogera sig i en stuga på annans mark och idka så gott som ständigt tjuvskytte.

Hanneberg i maj. 1912. P. G. Ovenius.

Reklam för Häggströms Manufakturaffär i ÖT 1957.
Häggströms och Lindgrens Barnkläder låg vägg i vägg på Drottninggatan på 1950-60 talet.
Foto Nordiska muséet 1966

Reklam för Corona havregryn i ÖT 1936.
Ett mycket välkänt varumärke var Hakonbolagets Corona-etikett på 1920-30 talet. Havregryn, ättiksprit, konserver och ett flertal andra produkter ingick i denna populära varuserie. Corona (som kan översättas till kungakrona) har det gemensamt med varumärken som Slottet, slotts och kungs i olika sammansättningar att de alla anspelar på rojalistiska associationer. Det var kvalitet som skulle markeras. Och inte vilken kvalitet som helst, utan den allra yppersta; och vad kunde under 30-talet vara finare än monarkin?

Invigning av Storbrunn

Storbrunn invigdes 31/3 1935 och nyinvigdes 1/9 2018.

"Ladan" långt borta på Rådmansgatan har tjänat ut som ordenslokal och biograf. Den har onekligen varit en smula obekväm, och kanske har den i likhet med sin rykande kamin på senaste tiden känt att den varit satt på avskrivning. Troget, tålmodigt och flärdfritt har den emellertid fyllt sin uppgift, ryst i sin ensamhets köld och värmts till kokpunkten när dess sal varit packad av en publik, som mera beundrat Greta Garbo och Tre små grisar på vita duken än lokalens något röksvärtade tak eller dess långt ifrån eleganta inredning. Vad dess

öde nu blir ligger i vida fältet. Kanske går den under ny ägaren andra vår till mötes, kanske.... Men vi skall icke fördystra dess dag genom att uppträda som spåman. Den har gjort så mycket som den kan, och den kan sannerligen vara värd en blomma sin rykande kamin till trots.

När Östhammar och kringliggande landsbygd hädanefter samlas till bio eller offentliga möten blir det i nästan för eleganta och trevliga lokaler med tanke på vad som hittills varit. Ty Östhammars godtemplare ha med sitt nya ordenshus Storbrunn skapat en byggnad, som sannerligen är en heder för samhället och som vi alla ha anledning vara tacksamma för. Läget är verkligt förnämligt, och när man fått litet bättre ordning på parken eller vad man nu skall kalla den stora öppna platsen mellan byggnaden och kyrkgatstorget kommer det hela verkligen att bli utomordentligt tilltalande. Bara nu företaget går ekonomiskt ihop, ty byggherren har tydligen haft till motto: endast det bästa är gott nog. Kostnaderna ha följaktligen blivit avsevärda, större än man ursprungligen beräknade men likväl dock icke så höga att de verka precis avskräckande. Det hela går löst på omkring 90,000 kronor.

Med sin relativt låga men välproportionerliga T-form gör ordenshuset i sitt yttre ett trevligt intryck även i sitt nuvarande oputsade skick. Det är emellertid interiören, som fångar intresset och imponerar. Genom huvudingången från Klockstapelsgatan kommer man in i en rymlig vestibul, som även kommer att få tjäna som avklädningsrum. Härifrån leda ingångar dels till lilla salen, dels till salongen samt en trappa upp till läktaren och lokalerna mot gatan. Till vänster om lilla salen och ut mot parken finns en större lokal, som kommer att användas till kafé eller till servering av annat slag. In mot gården är inrett kök. Innanför vestibulen finnas även herr- och damtoilett.

Lokalerna en trappa upp utgörs av en läktare med fyra bänkrader om tillsammans 74 sittplatser, och bakom denna ligger biografens maskinrum, som fyller alla krav ifråga om eldsäkerhet m. m. Biografen får till sitt förfogande ett nytt modernt maskineri med bl. a. en högtalare av helt nytt fabrikat, av vilken denna är den andra, som hittills inmonterats i någon lokal i landet. Häruppe har man också ordnat ett arkivrum för logens eget behov. Vidare finnas biblioteksrum, ett mindre klubbrum samt ett kombinerat klubb- och lärum, som skall möbleras i gammal stil. Mot parken har inretts vaktmästarebostad om rum och kök.

Gå vi ned i källarvåningen finna vi här pannrum med tvenne värmepannor för husets uppvärmning, ett reservrum, som kan användas för diskning eller annat vid större fäster, tvättstuga samt toalett. Källarutrymmet under stora salongen har apterats till varmgarage med plats för 15 bilar samt tvätthall för bilar. En liten utbyggnad mot Rådhusgatan rymmer bensinstation. Nämna vi så att på ömse sidor scenen finnas klädloger, ha vi nog i stort sett redogjort för byggnadens mängd av olika lokaler.

Inredningen är påkostad utan att därför på något sätt verka vräkig eller överlastad. Tvärtom har man försökt följa funktisidéerna så långt det varit möjligt. Stora, plana ytor, rena klara linjer, lugna och behagliga färger. Taket i salongen är hållet i blågrönt, väggarna i en färg något i stil med terrakotta.

Storbrunn några år efter invigningen.

Foto: Skötsner Edhlund

Röda gardiner för fönstren, sammetsridå för scenen. Ventileringen är hypermodern, vad akustiken beträffar får söndagens invigningshögtidlighet ge besked. Armaturen är levererad av Böhlmarks i Stockholm och synnerligen smakfull. Salongen kommer att rymma 225 sittplatser, lilla salen 75 och läktaren ungefär lika många, alltså inalles omkring 375 platser. Lilla salen kan genom veckdörrar avstängas från salongen när så är önskligt.

Med denna något summariska beskrivning får det vara nog. Allmänheten har tillfälle att själv genom besök i lokalerna bilda sig ett omdöme.

Ritningarna till ordenshuset ha utförts av numera avlidne arkitekten Ramgaard i Stockholm. Byggmästare har varit hr Carl Brunnström, Östhammar, och kontrollant hr E. Jansson, Häverödal. För snickerierna har svarat firma Lind, Gimo, för målningsarbetet Lundin & Ahlberg, Östhammar, elektriska installationer J. Felldin, värmeanordningar G. A. Jansson, Bilsta, samt ridå och draperier firma Berggren, Östhammar. Konstnären Erik Jerke, Stockholm, har uppgjort förslag till färger och målning.

Storbrunn kommer att invigas nu om söndag enligt ett program, som återfinnes i annons. Högtidstalet hålles av lektor Oskar Olsson, Djursholm. Kl. 7 hålles högtidslogemöte. Om onsdag blir det Upplandsafton och på torsdag biografföreställning med Henning Olssons "Bränningar" på programmet. Den 10 april är lokalen förhyrd av Hillbergsturnén.

ÖT 19350329

Invigning av STORBRUNN

Östhammars Godtemplares Ordenshus

31/3—7/4 1935

PROGRAM

SÖNDAGEN DEN 31 MARS.

INVIGNINGSHÖGTIDLIGHET

KL. 3 E. M.

1. Festmarsch ur Ahtalia .. Mendelssohn
Östhammars Musikeirkel.
2. Hälsningsanförande av K. G. Blomgren.
3. Nachklänge von Ossian (Uvertyr) .. Gade
Östhammars Musikeirkel.
4. Morgon .. Eklöf
Bön i stormen .. Dürner
Norrländ .. Stenhammar
Östhammarskvartetten.
5. Högtidstal av I. C. T., Ledamoten av riksdagens 1sta kammare, lektor Oskar Olsson, Djursholm.
6. Sangerhilsen .. Grieg
Jaktått .. Cronhamm
Sverige .. Stenhammar
Östhammarskvartetten.
7. Byggnadsredogörelse av Sigurd Johansson.
8. Marsch .. Beethoven
Östhammars Musikeirkel.

Inträde 1 krona.

Högtidslogemöte kl. 7 e. m.
Enligt särskilt program.

ONSDAGEN DEN 3 APRIL KL. 8 E. M.

Upplandsafton.

Föreläsning av rektor Sven Kjersén, Vik.
Ämne: "Något om upplänningen".
Musik. Fri entré. Kollekt.
Godtempl. Studiecirkel. Öst. Föreläsningssällning.

TORSdagen DEN 4 APRIL KL. 8.30 E. M.

Filmpremiär

Bränningar

Henning Olssons mäktiga norrlandsskildring.
Regissör Ivar Johansson.

FREDAGEN DEN 5 APRIL KL. 8.30 E. M.

Musikeirkelns årsmöte.

Program.

Lustspelsuvertyr .. Keler-Bela
Ur Traviata-fantasi .. Verdi
Folkvisa .. Merikanto
Aspäckerspolska .. Peterson-Berger
Pärlfiskarna (Fantasi) .. Bizet
Uvertyren till Nürnbergerdockan .. Adam
An der schönen blauen Donau .. Strauss
(Vals) .. Strauss
Passiva medlemmar fri entré, övriga 50 öre.

BIOGRAFFEATERN

LÖRDAGEN DEN 6 APRIL KL. 8.30 E. M.

Den stora bataljen

(LA BATAILLE)

"En triumf för europeisk filmkonst".

SÖNDAGEN DEN 7 APRIL KL. 5 E. M.

MATINÉ.

Falske millionären

med Fridolf Rhudin.
KL. 8.30 e. m.

Bränningar.

"Bränningar" premiärprogram på Storbrunn.

Sten Lindgren och Ingrid Bergman.

Weyler Hildebrand.

När Östhammars biograf på torsdag flyttar in i den nybyggda godtemplarlokalen, kommer den i en miljö, där publiken helt säkert kommer att trivas. Biografens ledning har också lyckats anskaffa ett invigningsprogram, som utan tvivel fyller de högst ställda fordringar, nämligen Henning Ohlssons och Ivar Johanssons nya svenska film "Bränningar", som nu går för sjunde veckan i Stockholm, där den alltså samlar en lika talrik som entusiastisk publik.

"Bränningar", som i reklamen anges som "en film om starka lidelser", har på åtskilliga håll i pressen betecknats som årets största och märkligaste svenska film, och den synes onekligen också äga alla förutsättningar för att verkligen kunna vara det. Utom Henning Ohlson och Ivar Johansson har nämligen inspelningsfirman, Film ab. Skandinaviens, även försäkrat sig om tredje mannen i den trio, som för ett par år sedan gjorde "Hälsingar" till en succé, den kraftfulle Sten Lindgren, vilken i den manliga huvudrollen skär nya och välförtjänta lagrar. I den kvinnliga huvudrollen framträder Ingrid Bergman, som erhållit idel lovord för sitt mjuka, intelligenta och intagande spel, varjämte Tore Svennberg, Bror Olsson och Carl Ström göra sina synnerligen värdefulla insatser. För de nu nämnda får man emellertid icke glömma Weyler Hildebrand,

som i denna film visar, att han har många strängar på sin båg och att han otvivelaktigt är en av den svenska filmens främsta tillgångar just nu.

Handlingen i "Bränningar", som inspelats i Söderhamn och dess storslagna skärgård, lär vara laddad med både spänning och humor. Med andra ord — en stark dramatisk film, som man inte bör försumma att se.

Tore Svennberg och Olof Granberg.

Östhammars badanstalt ett 50 års minne

Artikel i Östhammars Tidning 19320726

Till långt in på 1830-talet var den udde, där Lorenzholm eller Östhammars Badanstalt nu är belägen, endast en stadens utmark, stenbunden och smågropig beväxt med nyponbuskar, "vildhagtorn" m. m. stodo på ofri grund några små torftiga, torvtäckta stugor för fattigt folk, däribland en länga för flera familjer under samma tak, som av denna anledning bar vedernamnet Långholmen, ett redan på den tiden populärt namn efter det Stockholmska föredömet på Söder Mälarstrand.

Denna utmark förvärvades omsider av garverifabrikören och rådmannen Carl Wilhelm Didricsson, som först planerade eller jämnade ut gropigheterna, samt fyllde ut de delvis långgrunda stränderna som försågos med kajanläggningar eller strandskoningar, vartill sten uppgives hava huvudsakligen tagits från de då ännu rätt ansehliga ruinmurarna efter det år 1434 av dåvarande och siste danske fogden därstädes Niklis Petersson nerbrända "Östhammarshus", strax norr om sundet Skathålet. c:a 1,000 m från staden.

Å den på detta sätt uppsnyggade udden byggde rådman Lorenz Didricsson en liten herrgård med manbyggnad i två våningar och "torn" på taket, omgivet av uthus för det lantbruk, som varje fastighetsägande stadsbo måste bedriva för sin hushållning.

Detta Lorenzholm övergick snart till byggherrens måg grosshandlare Kuno Låstbom från Stockholm, som en följd av år bodde här.

Då familjen Låstbom omkr. år 1865 flyttade till Stockholm, såldes och revs byggnaderna för avflyttning. Manbyggnaden köptes av Skutskärs sågverk, där huset ännu är att återfinna som kontorsbyggnad.

Det sålunda husfria Lorenzholm förvärvades nu av ett konsortium som här anlade en ångkvarn. Denna blev nästan från första början en dålig affär och brann ner en natt omkring år 1880. Det talades om mordbrand. Någon återuppbyggnad kom i varje fall aldrig i fråga.

Efter detta började badhusplanerna att skymta fram.

Staden, som kanske var fordringsägare hos kvarnkonsortiet blev åter ägare av området.

Prov.-läkaren Gustaf Hofvander.

Apotekaren Alfr. Wingård.

Fabr. C. W. Andersson.

På den tiden var det nog ej många i Östhammar, som hade någon klar föreställning om badhusverksamhet. Men man hade en provinsialläkare Gustaf Hofvander, som givetvis ej var alldeles främmande för vad små kuststäder på andra håll redan då kunnat åstadkomma i den vägen, och framför allt en apotekare, den vitale, framsynte och driftige Alfred Wingård. Han sakens hjärta och motor om ock doktorn var huvudet med uppslaget till det hela. De två hade ej svårt att finna handen, som kunde arbeta och ge form åt tankarna och förslagen. Det var den just då i sin krafts

dagarna varande bleckslagerifabrikören C. W. Andersson, "Plåten", som var allas smeknamn på honom.

Dessa tre satte i gång med bildandet av Östhammars Badhus Aktie Bolag, där staden själv var största aktieägare. Detta bolag förvärvade fastigheten Lorensborg och år 1882, alltså för jämnt 50 år sedan, kunde man uppföra det främst av allt nödvändiga varmbadhuset, som förlades utesidan av sjöstranden med framsidan åt sjön.

Men det behövdes ej endast varmbad -- det skulle ju vara "societetsliv" också, kan veta. Till den ändan tillgreps man den ännu kvarstående f. tvättstugan vid "herrgården", det nu varande gymnastikhuset. Här dansades det om kvällarna under badsäsongerna ett par år framåt eller till dess det nuvarande societetshuset var uppfört. Detta hus har under årens lopp gång efter annan tillbyggt och omgestaltats, senast i år.

Det första varmbadhuset nedbrunnen en augustidag 1898, varefter det nuvarande påföljande år byggdes.

Bokhandl. m. m. Algot Lindberg.

Vi ha erinrat om vilka män som från början buro äran och bördan. Den ene efter den andre av de tre gick dock snart till andra uppgifter. Men just då trädde till den man, som sedan skulle bli badanstaltens hängivne främjare och allt i allo. Det var bokhandlaren och boktryckaren m. m. Algot Lindberg. I egenskap av verkställande direktör i badhusbolaget kunde han under isynnerhet senare delen av 90-talet bringa anläggningen upp i en glansperiod — med egna pengar, ty varken bolaget självt eller dess forlagsgivare stadskassan hade något att offra för den saken. Men han blev ej rik på glansen över badlivet där nere. Algot Lindbergs namn skall dock alltid nämnas i samband med Östhammars badanstalt då denna var som livligast.

Som kamrerare vid anstalten hade hittills huvudsakligen fungerat först premieraktören Alfr. Hansson och sedan kamrer Em. Ahlinder. Sysslan var på den tiden mera av representativ art. Något egentligt kontorsarbete förekom icke därnere förrän efter Lindbergs frånträdande av ledarskapet, då så gott som hela arbetsbördan för fortsättning övergick på kamrer Hagberg, som under ej mindre än 15 år fick huvudbördan av det efter sekelskiftet påbörjade reorganisations- och moderniseringsarbetet.

I och med att det gamla badhusbolaget överlät det hela till staden ha ju andra metoder för skötseln måst komma till användning, och det nya skede, som därmed inträdde, är så pass allmänt känt, att vi ej anse oss behöva fortsätta längre med denna "levnadsbeskrivning" som endast haft till mål, under innevarande minnesår för det yngre släktet uppdraga några allmänna konturer av Lorensborgs äldre eller förhistoria.

*Societetshusets matsal omkring 1897.
Fotograf: Julia Blom*

*Societetshusets matsal omkring 1925.
Privat foto*

Spinningstävlan i Östhammar blev en storartad framgång

Spinningstävlan i Storbrunn mars 1936. Artikel från Östhammars Tidning.

Det lyckades och det alldeles förträffligt. Den med sådan spänning motsedda spinningsdagen i norra Roslagen blev en fullkomligt strålande succés, och så mycket folk har väl knappast någonsin förr varit samlad på Storbrunn i Östhammar som i lördags. Redan under fredagen fick man en förkänning av vad som komma skulle, när den ena lasten spinnrockar efter den andra avbördades och massor av hemslöjdsvaror radades upp inne i lokalen, som så småningom alltmer antog utseendet av ett grannare hemslöjdsmagasin. Därinne gingo fruarna Signe Norstedt och Anna Eriksson, Östhammar, och Lillie Linder, Öregrund, arrangerande, diskuterande och bedömande samt funno förvisso verket ganska gott.

På lördagsmorgonen började invasionen. Det kom fullsatta bussar och bilar från Harg, Edebo och Valö, det kom spinnerskor i den vackra upplandsdräkten från alla fyra väderstrecken, det drog en aldrig sinande ström av gående skådelystna till samlingslokalen för dagens stora evenemang. Det såldes biljetter å 25 öre så att kassaskrinet dignade och silverslantarna svämmade över alla bräddar. Och det måste ordnas med extra sittplatser inne i lokalen, där väggarna ändå kantades av stående. Och så kom landshövdingen, glad, leende och ungfläckaktig, iförd upplandsdräkten liksom fallet var med friherrinnan Elisabeth Beck-Friis och fru Mattis Hörlén, vilka som prisdomare tillsammans med fru Anna Eriksson skulle komma att få ett både delikat och ansvarsfyllt arbete. Uppmarschen var verkställd, drabbningen kunde börja.

En publikbild från Storbrunn under spinningstävlingen. Som synes är det kompakt kvinnlig majoritet.

Fru Signe Norstedt svarade för prologen genom att hälsa de närvarande hjärtligt välkomna, varvid hon särskilt vände sig till landshövdingen Edén, tackade henne för att hon velat komma hit samt överlämnade ordet till henne. Landshövdingen höll därpå ett i halvt kåserande stil framfört trevligt och uppskattat anförande, vari hon gav en redogörelse för hemslöjdsarbetets historia i Norden och särskilt erinrade om det livliga intresse för vävnadskonsten, som utmärkte 1700-talet, då även en kunglig medalj präglades att utdelas för skicklighet i denna form av hemarbete. Efter att ha berört linodlingens stora betydelse i bl. a. Hälsingland och Ångermanland under svunna tider, då det kunde inträffa att det på ett år från fyra socknar såldes 150,000 alnar lärft, kom tal. in på nyare tidens strävan att i hård kamp mot maskinindustrien skapa en hemslöjdens renässans. Under de svåra nödåren i slutet av 1860-talet väcktes detta intresse på allvar, och då bildades i Stockholms län en kommitté för hemslöjdens befrämjande. En lärarinna anställdes för anordnande av kurser inom länets olika delar, och sedan dess har arbetet bedrivits med växlande framgång. År 1934 bildades så Stockholms stads och läns hemslöjdsförening, vilken numera har egen försäljningslokal i Stockholm och som redan förmått göra en betydande insats till hemslöjdens fromma.

Efter landshövdingens tal vidtog spinningstävlan framme på scenen. På grund av det stora antalet, inalles inemot ett 30-tal, måste man indela de tävlande i tvenne grupper. Först fingo ullspinnerskorna visa sina färdigheter, och det gick med en precision, färdighet och fart så det var en fröjd åt det. De efterföljande linspinnerskorna voro inte sämre de. Här tilldrog sig särskilt Signe

Eriksson från Sandika uppmärksamheten och tillvann sig publikens odelade beundran och sympati. Hon är i det närmaste blind men spann ändå med en förbluffande färdighet. Bland ullspinnerna fanns även 81-åriga Lovisa Karlsson från Johannisfors. Den höga åldern till trots gav hon prov på stor skicklighet, och när hon sedan gav en solouppvisning i spinning på spolmaskin, då tog sig publikens uppskattning form av en spontan hyllningsapplåd, som kom mor Karlsson att hoppa till av pur förskräckelse. Hon slutade tvärt men hämtade sig snabbt, kringklappades av landshövdingenskan och tyckte att hon blivit föremål för alldeles för stor uppmärksamhet. Men nöjd och förtjust var hon, och för henne blev säkert spinningstävlan till ett vackert och kärt minne.

Det vore frestande att nämna många andra av deltagarna, men vi måste avstå, då vi tvivla på att vår sakkunskap räcker till att efter förtjänst uppskatta vars och ens prestationer. Det vare nog sagt att alla med liv och lust gingo in för uppgiften och visade att än lever spinningskonsten högt i våra bygder.

Efter tävlingen följde föredrag av fru Mattis Hörlén om "Linnet och ullen". Det blev en högst sakförståndig och intressant redogörelse om linet, dess beredning, spinning och vävnad samt ett högt värdesättande av linodlingens och linnevävnadernas betydelse i hushållet och hemmet. När tal sedan kom in på ullen blev hon närapå lyrisk i sin propaganda för ökad fårodling här i landet och i sitt bedömande av ullens stora värde. Hon gav många och goda råd rörande ullens förvaring och beredning, och att föredraget uppskattades, därom vittnade värtaligt de hjärtliga applåder.

Till vänster fyra pristagare, överst Hanna Jansson och Josefina Carlsson, därunder Maria Sjögren och Signe Andersson. Till höger fröken Signe Eriksson spinner.

Efter fru Hörléns föredrag återstod av huvudprogrammet endast prisutdelningen och medaljöverlämnandet. Publiken fick härvid öva sig i en smula tålmod, ty prisbedömningen blev en högst tidsödande procedur. Det gällde nämligen icke endast att värdesätta de tävlandes prestationer med hänsyn till anlag, trådens finhet m. m. utan även att uppmäta längden av det spunna, och då många kommit upp i längder på 60—70 meter blev uppmätningen ett timplågt arbete. Under tiden hölls publikintresset emellertid vid makt genom demonstrationer av vävnader, dräkter m. m. och det fanns f. ö. gott om samtalsämnen. Så småningom blev

emellertid prisnämnden klar, och utdelningen av alla de många och vackra priserna kunde börja. De hade skänkts av intresserade från orten och länet samt utdelades av landshövdingenskan. De främsta pristagarna blevo :

Fru Hanna Jansson, Uppskedika, hederspris, fru Josefina Karlsson. Sanda, hederspris, fru Maria Sjögren, Harg, fruarna Signe Andersson, Augusta Andersson, Harg, och Lovisa Karlsson, Johannisfors, fröken Signe Eriksson, Sandika (landshövdingenskans hederspris), Emma Johansson, Harg Tora Jansson, Fagerön, fru Ekström, Sandika, och Alma Eriksson, Valö.

Efter prisutdelningen hurrades för pristagarna, och så kom dagens mest högtidliga ögonblick, medaljöverlämnandet till landshövdingenskan Edén. Hon tilldelades som bekant för någon tid sedan guldmedaljen Illis quorum av åttonde storleken som ett erkännande för hennes insatser i social och filantropisk gärning, och hushållningssällskapets ordförande friherre Carl Beck-Friis hade nu fått i uppdrag att överlämna medaljen. Han gjorde det med ett varmt hyllningstal, däri han framförde bygdens tack för den spinningstävlan, som anordnats i Östhammar, erinrade om landshövdingenskan Edéns intresserade och uppoffrande arbete inom hemslöjden, husmoderssammanslutningen, för de

Friherre C. Beck-Friis medaljerar landshövdingenskan Edén.

blinda m. m., gav en redogörelse för medaljens 150-åriga historia samt uttalade sitt tack för att landshövdingenskan valt just Östhammar och denna hemslöjdsdag till plats för överlämnandet i stället för till någon stor tillställning i Stockholm. Han fäste så medaljen på landshövdingenskan. Det torde vara första gången en upplandsdräkt burit denna sällsynta utmärkelse. En nigande liten tös kom med en vacker blomsterbukett, Så applåderade och hurrade publiken och landshövdingenskan tackade för "en stor dag i Östhammar". Sist sjöngs Upplandssången. En stor dag var till ända, en lyckad dag, en strålande dag.

De som burit dagens tunga och hetta, främst då fru Signe Norstedt,

Östhammar, men även de många andra medverkande, äro förtjänta av ett varmt tack för allt det goda arbete och det osparda nit de visat för att få denna spinningstävlan så lyckad som den verkligen blev. Det är första gången en dylik stor tävling varit anordnad, och det länder bygden till heder att den kunnat genomföras så verkligt förnämligt.

Under själva spinningstävlan sjöng, en barnkör under lärarinnan Ellen Anderssons ledning några sånger. Arrangemanget uppskattades och publiken applåderade villigt.

Kvinnorna voro givetvis i mycket stark majoritet bland publiken, och de uttryckte allmänt sin tillfredsställelse över tävlingen och arrangemangen. Många spinningskunniga lovade också att blev det en liknande tävling längre fram skulle de säkert vara med.

Det ekonomiska resultatet av spinningsdagen blev tack vare den stora publikanslutningen, inemot 500 personer, oväntat bra, och arrangörerna hoppas att det hela skall gå ganska väl ihop. Den stora och värdefulla prissamlingen hade man lyckats få ihop genom frivilliga gåvor, och även i övrigt har allmänhetens intresse tagit sig många och vackra uttryck.

Lyckad tävling och goda arrangemang i Långalma.

Senare på dagen var en liknande spinningstävling anordnad i Långalma godtemplarlokal. Här stod lärarinnan fröken Ester Scharp för rusthållet, på utmärkt sätt understödd av fru Landegren och andra intresserade krafter, och de hade ordnat alltsammans mycket tilltalande och trevligt. Lokalen var fullsatt av en förväntansfull publik, när fröken Scharp vid 6-tiden på kvällen hälsade deltagare, åhörare och medverkande välkomna, varvid hon särskilt vände sig till landshövdingenskan Edén och därpå överlämnade ordet till henne. Det efterföljande programmet var i stort sett lika med det å Storbrunn, alltså med tävlan samt föredrag av fru Mattis Hörlén.

I tävlingen deltog 19 spinnerskor, därav fem skolflickor i åldern 12—13 år, av de sistnämnda två döttrar till fru Svea Jansson; Sandvik, själv duktig spinnerska. Prisutdelningen förrättades av landshövdingenskan. De främsta pristagarna blevo: fruarna Brita Pettersson och Kristina Pettersson, Långalma, hederspris, fröken Sigrid Ahlund, Långalma (landshövdingenskan Edéns hederspris, en sked av gammalt silver), fru Svea Jansson, Sandvik (landshövdingenskan Edéns hederspris, en tennskål), fru Lovisa Sjölander, Mälby, Kristina Andersson, Söderby, fru Maria Hübinette, Björnäs, och Majt Sjökvist, Yttersby, samtliga hederspris. Samtliga övriga deltagare erhöles även pris.

I samband med tävlingen var anordnad en rikhaltig och smakfull hemslöjdsutställning. Husmodersföreningen svarade för kaffeserveringen. Efter tävlingen frambar fröken Scharp ett tack till landshövdingenskan och överlämnade blommor.

Sevärdheter i Östhammar

Artikel i ÖT 1936. Det mesta går att använda i en turistbroschyr 2022

Man kan ju anta, att turisten, som gör Östhammar den äran, börjar sitt beskådande av staden med utgångspunkt från torget, i vilket fall rådhuset först faller honom i ögonen. Efter följande korta notiser åsyfta inte att vara någon fullständig vägvisare, som beskäftig och talträngd leder främlingen vid handen från det ena till det andra, helst på rekordtid. Ty, fråga vi, vad blir i så fall av den upptäckarglädje som annars kan skänka sitt stora behag åt ett besök just i en sådan vacker och lummig stad som Östhammar? I Östhammar skall man ta lugnt, Östhammar skall man lära se och känna under stilla promenader utefter de — som de mest äro — fridfulla gatorna, andas djupt efter anvisning av världsförbättraren farbror Lindhagen, eller var det kanske Saxon, och låta solen skina över sig som den skiner över hela den vänliga staden. Då skall man känna lugnet komma ens uppslitna nerver nära, då blir Östhammar en läkedom för vem det än är, då finner man sin riktiga trivsel i staden. Här skola vi till den flanerandes tjänst räkna upp några av stadens märkligare byggnader m. m., som man kan träffa på under sina strövtåg, och lämna några data ur deras historia. Eftersom det är så att smaken är olika, så finna kanske somliga annat mera intressant, än precis det som blir nämnt härneda. Det må fritt ske, vi misstycka inte alls. Någon bestämd ordning bry vi oss inte om men eftersom vi nämnde rådhuset, så börja vi med det.

Östhammars rådhus är en sjuttonhundratalsbyggnad. Vilket år det uppfördes kan ej med bestämdhet sägas men troligtvis var det omkring 1732, när staden efter ödeläggelsen av ryssarna 1719 blev så pass försigkommen. Timmer fick man från kronoskogen på Gräsö. Det originella tornet tillkom i samband med en reparation 1782. I början på 1900-talet hade man en del högfärdiga tankar på ett pampigt husbygge, som skulle innefatta både rådhus och ett stort, stiligt hotell. Men det blev ingenting av därmed, i stället fick det gamla rådhuset 1926 undergå en ny, nödvändig reparation. En gammal klenod i rådhusalen är den stora oljemålningen "Salomos dom". Ett av artisten Justus Bergman utfört porträtt visar läkaren Johan Fromhold Hallman (född 1792, död 1872), stor donator till staden och även genom sin livsgärning en märklig man.

Krutudden är stadens naturpark och friluftsbad. Den är belägen å holmen Alören, som numera är förenad med fastlandet medelst en bro. Populärt kallas platsen Krutudden, vilket något explosivt klingande namn emellertid inte behöver skrämma bort någon besökare. Det har sin uppkomst därav, att på sin tid en kruthandlare Hjort hade sitt krutlager förvarat i ett på holmens sydspets uppfört magasin, ett rödmålat hus, som stod kvar till omkring år 1910.

*J.F. Hallman donator till orgeln i Östhammars kyrka.
Se notisen om Hallman i slutet på artikeln.*

Före 1921 var Alören utarrenderad till kreatursbete, men då övertogs arrendet av godtemplarlogen Drottning Kristina i avsikt att anlägga ett "förlustelseställe" främst för logens egna medlemmar. Genom frivilligt arbete utfördes här ett mycket berömligt röjningsarbete, brobygge m. m., som gjorde Krutudden till den vackra och lättillgängliga plats som den nu är. För några år sedan övertog staden Krutudden, som förvaltas genom en Krutuddsstyrelse. Båthuset vid stranden nedanför dansbanan är Nolsterby kyrkbåthus, hitflyttat från Söderön på andra sidan fjärden, och den byggnad som tjänar till vaktmästARBOSTAD m. m., är den gamla nämndemansstugan vid Frösåkers härads 1922 rivna tingsgård i Östhammar.

Boda källa är belägen i en naturskön omgivning vid fjärdens strand strax söder om staden. Den har av gammalt haft sin berömmelse för friskt och hälsosamt vatten, och för en tolv-tretton år sedan kom den ännu mer i ropet, sedan det uppdagats att den var radioaktiv. Enligt då verkställd analys skulle källans året om rinnande vatten innehålla 330 "radioaktiva enheter". Detta skulle enl. uppgift vara samma radioaktivitet som Porla gamla källa.

Tills för några år sedan fanns vid avtagsvägen till källan till främlingens tjänst uppsatt en tavla med följande vers:

*"Alla vägar gå till Rom,
denna går till Boda källa,
och de ådror som där kvälla
skänka hälsan rikedom."*

Den tavlan, tycker vi, få komma till heders igen. Vart har den f.ö. tagit vägen?

Frösåkers hembygdsgård invigdes sommaren 1926 och har således nu funnits till i tio år. Museibyggnaden utgöres av Frösåkers gamla tingshus, som på detta sätt lyckligt räddats till en värdig uppgift på ålderdomen. Dess ursprungliga ålder är omkring hundra år. Den drivande själen i hembygdsgårdens tillkomst var handl. Tor Schram, ordf. i Frösåkers hembygdsförening, som därmed riktade staden och bygden med ett kulturellt tillskott av bestående värde. Samlingarna äro oväntat rikhaltiga och så väl vårdade och ordnade, att man lätt spårar den kärleksfulla handen, som ställt med dem. Säkert är också att dessa samlingars ihopbringande skedde i elfte timmen, numera skulle det näppeligen längre finnas någon utsikt därtill. Ett unikum i sitt slag är den till hembygdsgården hörande holmska svarvarboden, ett "den stora flitens lilla tempel", därifrån otaliga spinnrockar gått ut till avnämare över hela landet.

Museet hålles öppet söndagar kl. 2—4 e. m. På andra dagar och tider kan hänvändelse ske till handl. Tor Schram.

Östhammars kyrka byggdes åren 1663–1675, vilket sistnämnda år invigningen skedde. Materialet är gråsten. Till minne av en större reparation 1761 fick den med allernådigste medgivande uppkallas efter kronprinsen, sedermera Gustaf III och heta Gustavi kyrka, som den ännu innehar kungligt brev på. Torn tillbyggdes på 1840-talet. Bland inventarierna märkes en ljuskrona (den mittersta), skänkt 1673 av en ryttmästare Skunck på Länsö i Östhammars skärgård, enligt sägnen för att sona ett begånget dråp på en sin tjänare.

Bland gravstenarna på den lummiga kyrkogården ses en rest till minne av i det föregående nämnde J. F. Hallman: "Tacksamt - af Östhammars Samhälle".

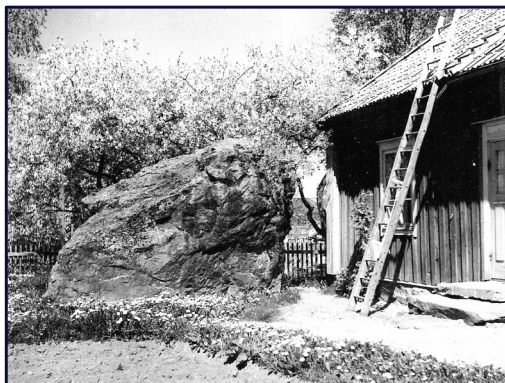
Synligt vida omkring är stadens vattentorn tillika ett utsiktstorn, som från sina 50 meters höjd presenterar trappklättraren som lön för hans möda hela kvadratmil roslagsnatur med skogar, hus och vatten, alltifrån Hallstavik i söder till Johannisfors i norr och i öster över till Öregrund och havsbandet. Tornet hålles öppet för besökare vardagar kl. 4 och söndagar kl. 1 e.m. Avgift 25 öre.

Ett annat utsiktstorn, tillika servering, finnes mitt emot badhusparken på "Kvarnberget". Ursprungligen har denna byggnad varit en väderkvarn, uppförd 1772 av borgaren Hans Giers, som fick tillståndet på villkor "att ej taga mer än 1 kappe i tull för varje tunna".

Tingshuset vid Drottninggatans översta del uppfördes åren 1923—24 av sten. Här är även kansliet för Roslags norra domsaga inrymt.

"Stenen i Nordanvik" kallas ett duktigt flyttblock, som är att se i gathörnet strax intill pensionat Viken. Om denna sten berättar en gammal östhammarsbeskrivare (E. J. Annell, som 1741 utgav en gradualavhandling på latin om "Staden Östhammar i Roslagen" följande, som för oss tillbaka ända till det medeltida Östhammar:

"En sten benämnd Nordanviksstenen synes i stadens norra del av ungefär samma höjd (d. v. s. fyra alnar, som vattnet då steg högre upp än förr) fordom dold under vattnet i hamnen och enligt vad det berättas, utmärkt på sjökorten. För denna sten aktade sig lastade fartyg, som seglade in i hamnen, liksom för klippor och farliga sandbankar. Härav skeppsredarnes forna varning: Det står en sten i Nordanvik, akta dig för den."

Nordanviksstenen, huset är fattigstugan

Gammelhus på en kulle vid stranden strax norr om staden är den obetydliga återstoden av ett befäst hus, som förstördes på Engelbrekts tid. Här fanns denna tid en fogde vid namn Niklis Petersson, som hade i befällning vad som kallades Östhammars län. Mot honom reste sig traktens allmoge hösten 1434, men fogden blev i tid underrättad om faran och gav sig undan. Rimkrönikan berättar om händelsen:

*"Tha Roskarla förfara
Engilbricht för Stockholm wara
Oesthammar mände the hota,
Fougten fick det genstan weta,
Han strax til skibs bar
Att thet ther uppa war:
Tha uthe war hwat ther war inne,
Han tände i eld och lot thet brinne,
Thet brände han nider i grund,
Och foor til Stockholm sammastund"*

Ännu på 1700-talet skall enligt sägnen murar ha stått kvar till manshöjd, men sten togs då härifrån för att, som det uppgives, användas till utfyllningen i stadens hamn.

Slutligen kanske även några ord om staden.

Östhammar en mycket gammal stad. Dess äldsta kända privilegier utfärdades 1368 av kung Albrekt av Mecklenburg. En gata i staden, den från kyrkan söderut, kallas även just efter honom Albrektsgatan. Östhammar var förresten under 1300-talet den nordligaste staden inom det nuvarande Sveriges område. Längre fram råkade staden genom landhöjningen illa ut, så att befolkningen - 1491 flyttade bort och grundade Öregrund. Efter flera flyttningar fram och tillbaka kom likväl så småningom det nuvarande Östhammar till, alltid under århundradena varande en mycket liten stad. År 1719 var ryssen här och brände och lämnade bara kyrkan kvar orörd. År 1882 etablerade sig Östhammar genom badanstaltens anläggning som badort. Vid senaste årsskiftet räknade staden 1232 innevånare.

Och så till sist få vi önska mycket nöje av en vistelse här — och längtan tillbaka ett annat år. **Reo**

Förre bruksläkaren Johan Fromholdt Hallman. hvilken under flere år såsom praktiserande läkare varit bosatt i Östhammar, afled för ett eller annat år sedan, Han var en gammal ungarl och ett, såsom man plär säga, verkligt original. Snål ända till gränslöshet, förnekade han rätt ofta sin kropp hvad den oundgängligen kräfd, då det gälde att han därför drabbades af någon utgift. Vid sin död efterlemnade han en icke ringa sparpenning. I gamla strumpfötter, i hans säng och på flere andra lika olämpliga gömställen i hans bostad påträffades stora penningssummor, om hvilka dock den gamle hedersmannen före sin död varit nog omtänksam att förordna. Han hade nämligen genom testamente tillerkänt tvänne personer inom samhället 1000 kronor hvar, hvarjämte han skänkte återstoden af sin qvarlätenskap till Östhammars stad, att användas till nyttiga ändamål efter utsedde exekutors bestämmelse. Det staden tillkomna beloppet utgjorde 23,000 kronor Gefleposten 8 mars 1875

*J F Hallmans gravsten på
kyrkogården i Östhammar
24 dec 1792- 21 aug 1872*

Frösåkersmuséet rymmer många klenoder

En fin beskrivning av muséet i ÖT 19590813

En svalkande oas i sommarvärmen här i Östhammars centrum utgör det skogsomsusade Frösåkersberget, det område där vattentornet är beläget. Även om man inte kan släcka törsten ur någon porlande källåder däruppe, trots vattentornets närhet, så kan den hembygdsintresserade dricka sig otörstig vad kunskap om traktens kulturhistoria beträffar i den klara källa, som det där belägna Frösåkers hembygdsmuseum utgör med sina föredömligt ordnade och därtill rikhaltiga samlingar. Museet har under årens lopp besökts av många experter, och alla ha de varit eniga om att det är mycket välordnat och välskött.

C:a 400 besökare årligen.

Frösåkers hembygdsmuseum invigdes år 1926. Något tidigare hade en hembygdsförening bildats på initiativ av bl. a. handlanden Tor Schram, som var dess ordf. från starten till sin död år 1944, då han efterträddes av sin genom åren gode medhjälpare stadskamrer Sigurd S. Johansson.

Fröken Ingrid Schram går i sin faders fotspår, och är verksam med hembygdsgårdens förvaltning och förkovran. Hon står för visningen av densamma och har under åren haft god hjälp med detta av hr K. G. Blomgren, en från begynnelsen ivrigt verksam styrelsemedlem. Antalet besökare uppgår i genomsnitt till 400 årligen.

Föreningen har f. n. omkring 150 betalande medlemmar och därtill ett 20-tal ständiga sådana, vilka med sina avgifter bidraga till ekonomien.

Tingshus blev museum på gamla dar.

Museet omfattar fem fristående byggnader, samtliga av trä, och Frösåkers tingslags gamla tingshus, som inrymmer större delen av de till bortåt 2,000 föremål uppgående samlingarna, är dess huvudbyggnad. Det uppfördes ursprungligen år 1835 på tomten n:r 27 i Kyrkokvarteret och ersattes sedermera av det nuvarande tingshuset, uppfört åren 1923—24, varvid det förutseende nog inköptes av Sigurd Johansson sistnämnda år och återuppfördes där det nu står året därefter.

Stenåldersyxor äldst och sängbräde mest unikt.

De äldsta föremålen i samlingarna äro utan tvivel fyra stenåldersyxor, som hittats i trakten. Ett välbevarat och enligt expertisen mycket fint vikingasvärd, som någon av våra skäggiga förfäder kanske svängt över sitt lurviga huvud på härnadståg i österled eller vid någon holmgång hemmavid, kan man också visa upp. Det hittades av en lantbrukare i ett gravröse i trakten av Snesslinge i slutet av 1890—talet.

Svärd och sticksvärd från vikingatiden

Den verkliga dyrgripen i samlingarna är den s. k. Långalmaplankan. Det är en drygt 2,5 m. lång och 25 cm. bred furuplanka med ett drakhuvud utskuret i ena änden och i övrigt prydd med vackra ornament utmed ena sidan. Baksidan av plankan är slät. Vad den har använts till tveka de lärde om, ty den är unik i sitt slag, varför man inte har något att jämföra med. Man tror dock att den tjänstgjort som ett slags kornisch, varifrån ett sängförhänge hängt ned. Det finns fortfarande hål för krokar i plankans underkant. Dess ålder, vilken utan tvivel är aktningsvärd, är man också tveksam om. Troligtvis är den från 1400-talet. Vilket skulle betyda att den är en av de äldsta bevarade i vårt land. Den hittades i slutet av 1920-talet hos en lantbrukare i Långalma, där den användes som mjölkhylla och på så sätt blivit bevarad åt eftervärlden.

Slafatet unikaboxens föregångare.

I övrigt finns i museet många gamla saker att beskåda, som berättar om befolkningens strävsamma liv i forna tider. Det är jakt- och fiskeredskap, såsom bössor av olika konstruktioner, björn-, varg- och rävsaxar, vättar, ljuster m. m. Matkar av trä, s. k. slafat, finns i flera utföranden och få väl betraktas som unikaboxens företrädare, då folk förr i tiden förde med sig födoämnen i dem ut på sjön och i skogen.

Bland hushållsföremålen märks flera ostkar med vackra mönster, dryckesståncor av trä, stekfat, halster, rånjärn med vackra krumelurer i, vilka sedan prydde de färdiga rånen. En liten handkvarn av singömarmor utgör ett vackert blickfång. Den marmorn stod tydligen inte den omtalade kolmårdsmarmorn efter i skönhet. En stor grynstöt med skål av en urholkad trädstam och en rejäl mortel av trä, beklädd med järnnubb, är den ena av de två i Roslagen bevarade exemplaren av denna ålderdomliga "hushållsmaskin".

Rockbladet — forntida fästmansgåva.

Hembygdsmuseet äger också en samling mycket vackra selkrokar och lokor av trä, som ingingo i selustrustningen för en häst. Rockblad var en detalj i spinnrocken, som det lades ned en hel del arbete på för de skulle bli vackra, och de voro en vanlig fästmansgåva förr. Tog flickan emot gåvan, som helst borde vara egenhändigt förfärdigad, men som alltför ofta var köpt på någon marknad, så

var det bara att fortsätta frieriet. Annars fick ungersvennen börja se sig om efter en annan tös. ”Mister du en så står dig tusen åter”, låter Esaias Tegnér en av sina vikingar så riktigt yttra.

I den lilla myntsamlingen finns nödmynt av år 1719 och jättelika tvådalers kopparplåtar från 1700-talets mitt en tiokronorssedel från 1874, utgiven av Uplands Enskilda Bank. En s. k. Gustav Adolfsbibel, tryckt 1618, hör också till klenoderna, då de bevarade exemplaren av denna edition äro få.

Verktyg och annat material från färgarens, guldsmedens och krukmakarens verkstäder ha också räddats åt eftervärlden. De äro placerade på ett överskådligt sätt så att man med lite fantasi kan få en inblick i dessa tre hantverksutövare arbetade förr i tiden.

En annan byggnad, som kom i hembygdsföreningens ägo mycket tidigt är en gammal svarvarverkstad, troligen från mitten av 1700-talet. Den skänktes till föreningen år 1924 av Östhammars missionsförsamling och återuppfördes vid hembygdsgården påföljande år. Den har tidigare varit föremål för utförligt omnämnande i Ö.T.

Gamla tusenkonstnärers verk och verktyg bevarade.

En loftbod, som nu huvudsakligen innehåller gamla åkerbruksredskap, kom plats år 1930 som 3:e byggnad i ordningen. Den är från 1700-talet och tidigare stått på Slättön i Börstils socken, där den använts som matbod. Den skänktes år 1937 till föreningen av friherre Carl Beck- Friis i Harg.

Här finns också en annan liten bod ursprungligen en visthusbod från Tånga i Uplands Ekeby. Den uppfördes vid hembygdsgården 1952 på egen bekostnad av fabr. G. A. Jansson, Östhammar. Hans avsikt var att i den samla gamla maskiner och andra hjälpmedel, som under primitiva förhållanden konstruerats och tillverkats av forna tiders tusenkonstnärer och uppfinnare. Han avsåg då närmast sin far och hustrus morfar. Det hela blev klart år 1955 och kan skådas i befintligt skick.

Gamla borgmästardroskan — ett obekvämt åkdon.

Sist men inte minst finns där en större loftsbod, garvarboden kallad, som tidigare stått på Didrichssonska gården. Boden skänktes av bussbolaget år 1950. Byggnaden har tre små utrymmen på nedre botten samt liten kammare över, som inretts till sykkammare, och där kan man förvara gamla syutensilier; där finns bl.a. knypeldyna, sybåge, en gammal hemmagjord symaskin, spinnrock m. m.

Ett rum nedtill har iordningställt till bakstuga, och där finns baktråg, bakspadar, ugnsrakor m. m. samt linberedningsredskap. I ett annat utrymme finns ett flertal laggkärl såsom bryggkar, tunnor och tinor av olika storlekar tillverkade av en person i Björsta, Harg. Av dessa att döma var han mycket skicklig på sitt område. Så finns där också en kammare med möbler från samme mans hem.

I ett lider, som tillhör huset, står Östhammars gamla borgmästardroska, som användes fram till första världskriget ungefär. Det måste ha varit ett synnerligen obekvämt åkdon; litet och trångt, med hjul beslagna med järnskenor, vilket säkert medförde att ekipaget skumpade rejält på sina färder över den gammaldags stenläggningen.

Ett intensivt samlarskede inledde föreningens tillvaro.

Samtliga föremål i samlingarna äro från Frösåkers härad och ha på olika sätt skaffats av hembygdsföreningen drivande krafter, berättar fröken Schram, som visat oss runt och orienterat oss bland föremålens mångfald. Tor Schram och hans medhjälpare ha farit runt på auktioner och ropat in saker de ansett vara värdefulla, oftast för egna medel, besökt gårdar i trakten och där ägarens tillstånd letat efter gamla föremål som kunnat vara av värde. Många gåvor ha också influtit under årens lopp. Folk kommer ofta självmant och lämna saker.

Jaktväskor i sälskinn, skänkta av Edvin Holmgen Östhammar och Ester Scharp Långalma

Tor Schram började samlandet redan i början av 1920-talet, och hade en hel del gammalt och värdefullt på hand när hembygdsmuséet inrättades i mitten av decenniet. Detta det mest intensiva samlarskedet, då samlingarna grundlades, varade fram till 1930, men fortfarande bevakar man auktioner för att kunna utöka samlingarna.

Arbetet på att hålla tomten och byggnaderna i gott skick bedrivs mest av frivilliga krafter. Det är en liten skara ivriga hembygdsentusiaster, som varje vår samlas till arbetsaftnar uppe vid museet och f. ö. gör allt för att hålla samlingarna värdigt skick. För deras oegennyttiga arbete står föreningen i stor tacksamhet, slutar fröken Schram.

Ursus.

Muséet inryms i gamla Tingshuset, som flyttades till hembygdsområdet 1925

Vård vid vägen, om en runsten i Roslagsbygden

Söder om Östhammar, väg 76 (ca 2km söder Harg) finns denna fina runsten. Vård ett besök en solig dag. Artikel från ÖT 1932.

"Runornas land", det är framför allt Uppland.

Ej långt ifrån fulla tusentalet, "jordfasta runmonument", för att tala med den för omkring hundra år sedan verksamme runforskaren J. G. Liljegren, äro numera kända inom landskapets gränser. Därtill kommer sedan också förvisst ett avsevärt antal en gång förefintliga ristningar, vilka på olika sätt gått sin förstörelse till mötes, utan att man har någon underrättelse om dem. I hela Sverige är antalet runinskrifter cirka 2,000.

Runinskrifterna äro, så när som på några få undantag, avsedda vara rena minnesinskrifter. D. v. s. att efterlevande "rest stenen" eller låtit "rista runorna" efter avlidna anförvanter, med syfte att vården skulle till sena tider bära minnet av den döde eller de döda. Så heter det i en inskrift å ett "runkummel" (runsten):

**"Genom det den gode
ej gå ur minnet,
så länge stenen lever
och runornas stavar."**

Därför fingo runstenarna också vanligen sin plats invid landsvägen eller på stranden av någon farled, där de kunde uppmärksammas av de förbifarande. Tiden för runristningarnas tillkomst är i de ojämförligt flesta fallen 1,000-talet, som sålunda i verklig mening kan sägas vara "runornas århundrade" i vår historia.

Ryktbar i runforskningens hävder är av Roslagens runstenar särskilt den s. k. "Salmungestenen" vid Salmunge i Skederids socken, om vilken en gång den rudbeckianska forskningen hade sina mest fantastiska funderingar. Endast i ett fåtal Roslagssocknar saknades alldeles runristningen. Gräsö, Edebo och Häverö äro några, som kunna nämnas i detta sistnämnda sammanhang.

När de resande längs Östhammarsvägen norrut från Häverösund passerat Sanda by inom Hargs sockengräns och nalkas Hargs bruk, går färden hela tiden genom skogsmark. Någondera enstaka gårderna vid sidan av vägen, som är av utmärkt beskaffenhet, ehuru något slingrande — man tittar på kartan och ser att där är en avtagsväg till Moxboda och Malsättra och att om ytterligare en fjärdingsväg en annan skall finnas till Adolfsdals gård. Livlig är trafiken inte. En ensam cyklist i arbetskläder och med ryggsäck dyker upp i en kurva av vägen och försvinner åter, och ett par lastbilar i virkestransport dra sin tunga, jämna stråk fram — det är allt.

Åtskilligt oväntat för främlingen är då synen att här i skogsensligheten på vad som i gamla beskrivningar plägar kallas "Hargs-moen" se en mer än vanligt ståtlig runsten stå rest strax vid väggkanten. För ortsbö, som har sin dagliga väg förbi, är dess förekomst väl något så gammalt och vant, att han i allmänhet inte ägnar den någon särskild tanke. Den står ju där som den brukar och någon gång har han i alla fall tittat närmare på den och med fingrarna känt efter dess inhuggna krumelurer, undrande över deras fornåldersgamla betydelse och mening. Den moderne "så—många—mil—som—möjligt—slukande" bilturisten hastar säkert också i regel förbi utan att göra sig tid med mer än en flyktig blick genom vindrutan. Inte heller veta Turistföreningens resehandböcker ett ord till påstötning. Men en och annan gång händer det dock kanske att en förbifarande låter locka sig till en stunds rast framför det runskrivna stenblocket, och den uppmärksamheten är detta väl värt.

Under tidernas lopp har stenen otvivelaktigt förlorat något av sin ursprungliga höga resning, åtminstone i förhållande till vägbanan, som genom påförningen av grus så småningom höjts en smula. Den har också grävt ner sig på södra kanten så att den kommit att få en lutande ställning. Men den vinner i mäktighet, när man träder fram inför den. Högt över ens huvud blickar den ut över vägen, så som den stått och blickat i bortåt femtio svenska konungars och regenters tid.

I korthet beskrivet är det ärevärdiga stenmonumentet av cirka 2,5 meters höjd och 60 centimeters bredd. Det utgöres av en naturlig häll, något kilformig, med den smalare kanten mot söder. Själva runslingan löper i fast och säker teckning runt tätt efter framsidans ytterkant och

omsluter långt upp den på runstenarna mycket vanliga symbolen: det kristna korset. Av synnerligt intresse äro de som utfylla det övriga rummet inom slingan. Lätt urskiljbar, även vid en flyktig undersökning, framträder här bilden av ett torn eller en klockstapel med upphängd klocka, som medels ett rep ringes av en nedanför stående person. Under klockan en annan person med krona på huvudet. På stenens norra kantsida finnas inom en enkel linje som ram ävenså en del figurer framställda.

Inskriften är denna: — **KUTHLIF AUK SIHUITHR ALTULFS RFS ARFAIR LITU HAKUA STEN AFTIR FATHUR SIN OK SIHBORH MOTHOR HONS.**

Vilket i översättning blir: Gudlef och Sigvid, Ådulfs Serfs arvingar läto hugga sten efter sin fader och Sigborg, hans moder.

Så talar stenen till oss, sena tiders barn, och ur de förrunna sekelernas dunkel träda oss till mötes tre generationer Hargsbor: bröderna Gudlef och Sigvid, deras fader Ådulfs-Serf och farmoder Sigborg.

Runstenen sedd från bredsida.

Men det står på samma gång en underlig tystnad omkring dessa för så länge sedan döda människor och förgäves äro våra ansträngningar att söka utforska något närmare om dem och deras insats i bygdens historia. Det enda vi med full säkerhet kunna sluta oss till, är att de levde under förra hälften av 1100-talet, från vilken för runstenar jämförelsevis sena tid stenen på Hargsmon härrör. Av en omisskännlig mästarhand är emellertid sirningen tecknad och utförd, såsom, har man orsak att tänka sig, till vittnesbörd om de i inskriften nämnda personerna voro av ett visst anseende och välstånd. En sak är också den, att kristendomen med sina religiösa bruk denna tid 1125 — 1150, år som inföllo under den klosterbyggande konung Sverker den äldres regering — segrande undanträngt den gamla asatron, som här vid det hedniska "harget" tidigare haft sitt kultcentrum för denna del av Roslagen.

I övrigt kan man sedan ge fantasien fritt spelrum.

En dag på sensommaren detta nådens år 1932 med dess minne till historien av stormhärjade roslagsskogar, Kreuger-sensationer i tidningarna och krisstämning över världen dröjde också den som skriver dessa rader en stund framför Sigborgsättlingarnas minnesmonument på Hargsskogen.

Där på sandmon runt om stodo de späda tallarna upprända i lustigt mjuka grönborstiga fickor.

Mellan stenarna och stubbarna på den avröjda platsen närmast vägen lyfte redan utblommad epilobium här och var sina duniga spiror. Ljungens grenar voro fullhängda med röda, fina klockor och bakom alltsammans, på andra sidan det här befintliga grustaget, ritade de tätvuxna gransnären en taggig

skogssilhuett. Men förbi löpte landsvägen, så som den löpt förbi i åtta århundraden.

Osökt framställde sig för ens inre syn den skiftande bilden av alla de släktled, som under dessa långa sekler dragit stråken fram.

Tiggarmunkar i kapuschong och med repgördel om livet, fogdesvenner från det medeltida Östhammars Hus, kolare och skogshuggare under det på 1600-talet nyanlagda Hargs bruk, bondfolk på kyrkväg i de dagar, när Gustav III var landet en nådig kung.

Solen gassade från sin klara sky och sakta blåste en vind över skogstopparna, som i ett sus av hågkomst och minnen. Likväl gick tanken vidare. I åtta hundra år har den resta stenen stått på sin plats invid vägen, den förbifarande till en påminnelse om de gamla fäder och tider. Men nya sekler skola komma med kanske helt nya förhållanden, då stenen ligger omkullstjälpt och glömd i skogen, icke vid sidan av vägen utan vid sidan om den — som numera så vanligt är, kan ju denna förr eller senare träffas av ödet att få en annan utstakning än den som blev den gällande vid dess ursprungliga tillkomst som konstlös klövjestig en gång i grå forntiden. I detta sistnämnda — vägomändringen — behöver ej heller i och för sig någon särskild tragedi anses ligga, men vilken utvecklingen i sin helhet genom den tid som bokstavligen, kan det sägas, allt hastigare rusar fram på gummihjul, så må man hoppas att en ärlig uppskattning av dem som arbetat och strävat i det förgångna, varav även följer pietet mot vad de lämnat efter sig av minnen, dock alltid får stå som "vård vid vägen", vid vårt framåtskridandes väg.

Tänkte den unge mannen, medan han helt prosaiskt tuggade sina smörgåsar.

E. G—n

Bengt Brunnströms fotografier

I år blir det ett fotokollage med Bengt Brunnströms fotografier från 1940 och 1950-talet.

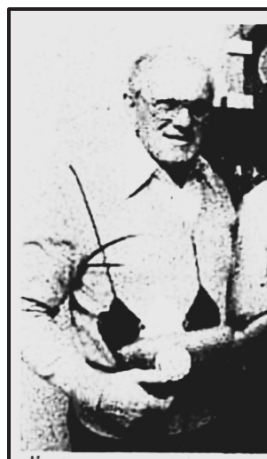
Pia Nilsson från Hanneberg har skänkt ett antal negativ från Bengts produktion.

Torbjörn Forsman har processat bilderna som är årets fotokollage.

Bengt arbetade många år som typograf på Eklunds tryckeri.

Bengt var mycket engagerad som ledare och aktiv i ÖSK och i skytteföreningen.

Många människor finns med på bilderna, som är okända för oss (Bo Eriksson har identifierat några; som han är ganska säkra på).. Om du som läsare känner igen några så maila Torbjörn för att delge dina tankar. Fotona är numrerade, skriv numret på fotot och skicka till Torbjörn om du känner igen plats eller människor på foto.
tbjorn59@hotmail.com

*Bengt Brunnström
1923-2011*

1. Erik Runvik kastar diskus på Sjötorget. 1943 kastade Erik 47.52 m och blev sexa på Sverigelistan. 1944 tog Erik Östhammars SK:s första SM-medalj i friidrott.

2 Publikbild på idrottsplatsen, Gammelhus

3 Publikbild på idrottsplats. Från vänster:
okänd, Erik Ingemarsson, okänd, Ernst Zetterqvist

4 Östhammars SK:s buss. Vintern 1951 köpte föreningen en Chevroletbuss av 1934 års modell. 19 sittplatser och mellan resårdynorna fanns bord för olika spel. Bussen var lackerad i klubbens färger, rött och vitt.

5 Stockholms Läns omnibuss förmodligen på väg till ett idrottsevenemang. Rådhusstorget ca 1950. Rune Persson ler mot fotografen.

6 ÖSK:s fotbollslag 1948 Bakre raden fr v: Uno Andersson, Knut Ingemarsson, Sixten Dahlberg, Tyko Karlsson, Ernst Zetterholm, Erik Ingemarsson. Främre raden från v: Folke Mattsson, Ragnar Johansson, Gösta Andersson, Bo Nilsson, Åke Söderman

7 Herrar på militärmotorcykel

8 Motorcyklar på gamla crossbanan, som låg i stadens sydvästra utkant på Koängen.

Huset i bakgrunden ligger på nuvarande Sydvästra gränsgatan 15. Gatan var inte byggd när fotot togs.

Kullen, som motorcyklarna åker över är med stor sannolikhet den kulle som ligger vid parkeringen till elljusspåret.

*9 Cyklister ute på tramptur.
Mannen till höger är Lars Mattsson*

10 Kanotister vid Sjötullen.
I bakgrunden längst till höger, det
gamla hamnmagasinet som brann
ner 2014.

11. Kanotist, som tar en
vilostund i solen.

12. Segelbåt med Terrilören (båtar ligger
på varvet, samma plats som idag) och
Krutudden med rutschbana i bakgrunden.

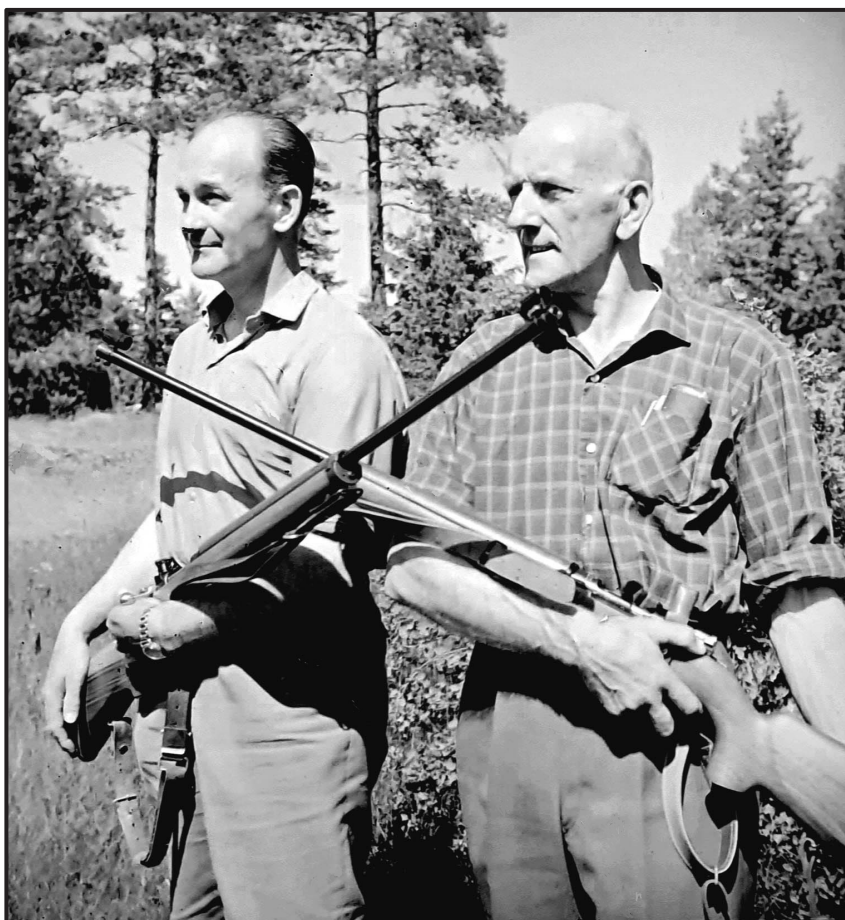
13. Hamnmagasinen vid
Sjötullen på 1940-talet.
I magasinen förvarade
handlarna sina varor,
som vanligen kom med
båt.

14. Damer på isen med bandymatch i bakgrunden.

15. Två gevärsskyttar från Östhammar.
Till vänster Sigvard Eriksson,
länsskogvaktare och
Karl-Gustaf Forsman,
minkfarmare i Snesslinge.
Början på 1950- talet.

16. Några scouter från Östhammar, deltog
i Svenska Scoutförbundets läger
(förmodligen i Södermanland) i slutet på
1930-talet.
Greve Folke Bernadotte och prins Gustav
Adolf på besök.
Bilen är en Volvo från början på 1930-
talet.

17. Byggnader på Esplanaden på 1940 -talet

18. Scouter tågar vid Storbrunn ca 1943. Till höger drosk - och bensinstation (Esso Standard). Bilen har gengasaggregat. Droskstationen drevs av Knut Eriksson.

I London lever sedan många herrans är en gammal svensk konstnär, Vilhelm Hjort, son till framl. rådmannen i Östhammar C. J. Hjorth och hans maka. Han är för övrigt farbror till vårt kända byggnadsråd Ragnar Hjorth i Stockholm.

Härom dagen stötte jag på honom, när han i dimman stod och skisserade ett hörn av Hyde park, skriver Dag. Nyh:s London-korr. "Mr London".

Han skyr varken regn eller dimma, tvärtom är det London i dimman eller regn som blivit hans älsklingsmotiv. Den 65-årige konstnären, som hitintills levat sitt liv för sig, rätt avskild från denna världen, tycks nu äntligen på gamla dagar ha lyckats komma i kontakt med allmänheten. Han har nämligen, som han berättade mig, lyckats bli antagen i den stora utställningen "The society of present day artists" med icke mindre än tre dukar. Utställningen hölls under sistl. febr. i det nyöppnade Chelsea-galleriet, och som det sitter sådana pampar i juryen som den berömde Augustus John, så är Vilhelm Hjort verkligen att gratulera till framgången. "Bättre sent än aldrig", sade han också själv.

Han hoppas för övrigt även en gång få visa sina alster i sitt gamla fosterland, och helt säkert skulle hans vackra landskap "à la Corot" där ha alla utsikter att bli uppskattade av både kritik och publik.

Vilhelm Hjort, född 1861.

Vid folkräkningen 1890 uppgavs att han vistades i Paris med yrket måleriarbetare.

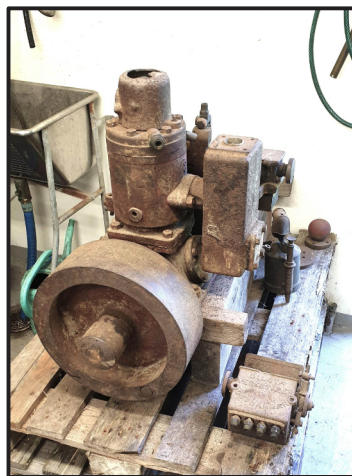
Någon av er som har en tavla av Vilhelm Hjort?

ÖT 19260413

Bilstamotorn

Östhammarstillverkad tändkulemotor restaurerad.

I medlemsbladet 2021 fanns en artikel om att Föreningen Allmogebåtar skulle restaurera en gammal motor. Nu har föreningen slutfört restaureringen av Bilstamotorn No 225. Bilsta-Jansson (Gustaf Adolf Jansson) hade i början av 1910-talet byggt ett gjuteri och mekanisk verkstad vid infarten till Östhammar. Här tillverkades ett stort antal tändkulemotorer i olika storlekar, men endast ett fåtal har bevarats. Den nu aktuella motorn är från ca 1920 och levererar 3 -5 hk.

Före restaureringen 2020

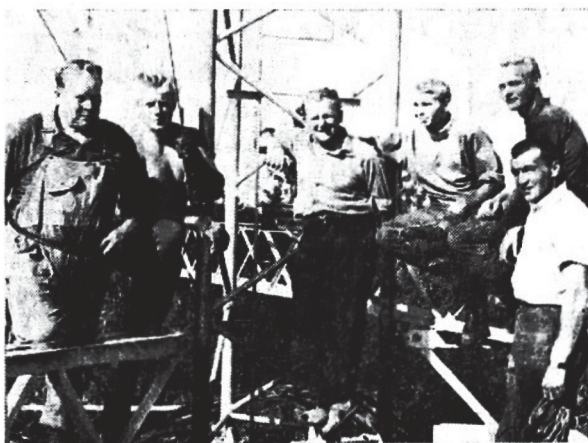

*Motorsskylten med fakta:
No 225 3-5 Eff.Hkr:
V.r.m. 500*

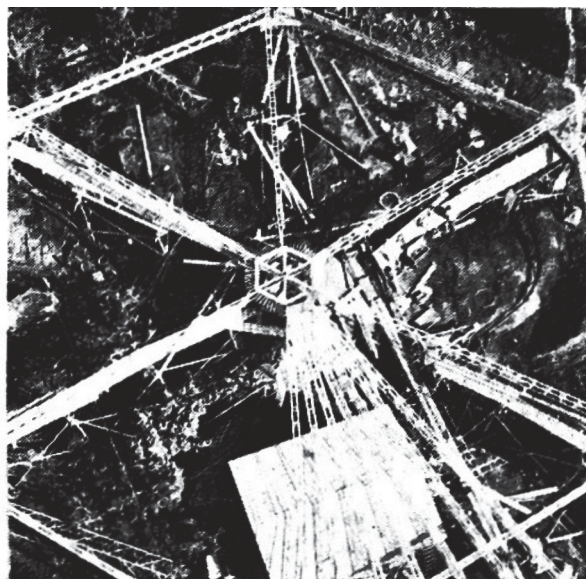

Den renoverade motorn 2022

Text o foto: Torbjörn Forsman

Bilden ovan visar mastmontörerna och medhjälparna. Fr. v. Ragnar Bülow, Leif Olsson, Bengt Erixon, Sten-Erik Engblom, Uno Persson och Bror Rahm. Till höger ses den 40 ton tunga reflektorn under byggnad. Bilden är tagen från toppen på en av masterna.

Europas modernaste flygfyr på Östhammars "Kebnekaise"

Europas då modernaste flygfyr byggdes sommaren 1961 i Östhammar, närmare bestämt på Ornöbergen på Söderön. Fyren bestod av sex 32-meter höga master, som i toppen sammanvävdes med en 40 ton tung reflektor. Anläggningens topp låg 54 meter över havet genom att masterna placerats på Östhammars "Kebnekaise". Fyren ersatte den som låg på Terrilören strax intill hamnen i Östhammar. Den nya fyren skulle i första hand betjäna Finlands- och Norrlandsflyget samt tjänstgöra som inflygningsfyr till den nya storflygplatsen Arlanda. (ÖT19610729)

Flygfyren är av typ "VOR Hammar". VOR fyror är riktade radiofyror. De första modellerna använde fyra antennelement och radiosignalen roterade i styrka. Dessutom sändes en signal vid början av varje varv. Mottagaren kan då räkna ut på vilken bäring från VOR som planet befinner sig. Senare modeller använder ett större antal antennelement som radiosignalen roterar kring.

VOR Hammar ett par kilometer norr om Östhammar har en av de största antennkonstruktionerna för VOR i hela Europa. Cirka 40 meters diameter! Det är jordantennen som är så speciell och stor.

Här visas bilder från ursprungliga systemet och sedan hur det ser ut idag.

Foto: det vänsta fotot lån från privat ägare

Det högra fotot tagit av konstruktören Tageman när han var på återbesök 2011

K-G Tageman konstruerade fackverkskonstruktionen i början av 1960-talet. 2011 var K-G på besök på Ornöberget och skrev följande inlägg på webben:

"Precis som planerat blev det av att göra ett återbesök vid platsen för brottet för 50 år sedan - VOR-fyren HAMMAR. På min födelsedag den 6 augusti 2011 blev jag och min sambo bjudna på utflykt från Farsta av dotter och måg till Roslagen och flygfyren i Östhammar. Dagen var en av sommarens varmaste och björkarna led av torkan.

Som framgår av bilderna har masterna demonterats så att "HJULET:s" sex huvudbalkar nu vilar direkt på de sex betongfundamenten, som tidigare utgjorde underlag för masterna. När förändringen gjordes kan man undra, men tydligen fungerar fyren på denna lägre nivå, såvida den är i drift fortfarande.

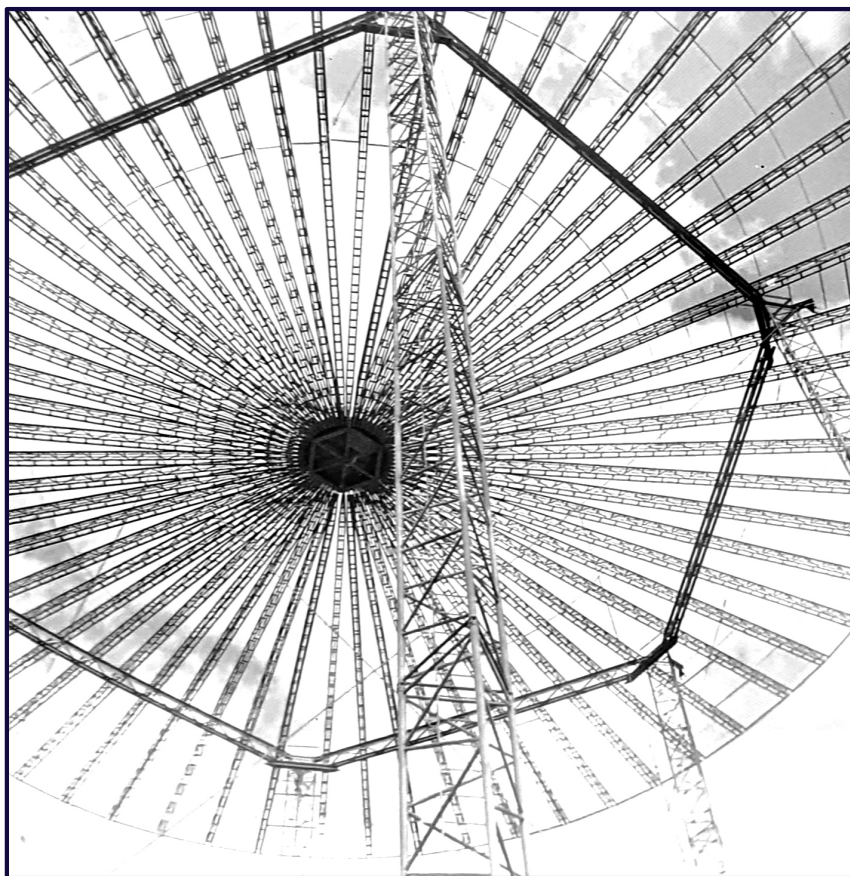
Konstruktören av fackverket besöker flygfyren Hammar, 2011

Foto: Tageman

Dataungdomarna ägnade sig åt geo-cashing och de kunde vid ett av betongfundamenten hitta en gömma som intresserade dem. Så vi tog två flugor i en smäll! Middagen intogs på Enskede Vårdshus. Slut på besiktningsrapporten!

Bästa hälsningar, K-G Tageman"

När det avverkades skog på Ornöbergets sydsida för ca 10 år sedan blev fyren synlig från vägen mellan Husbackabron och golfbanan. Värt en lördagsutflykt. Fin terräng runt flygfyren.

Flygfyren fotograferad av Bengt Brunnström i början på 1960-talet.

Verksamhetsberättelse för Frösåkers Hembygdsförening 2021

Styrelsen avger följande berättelse för verksamhetsåret 2021

Styrelseledamöter och övriga funktionärer

Ordförande	Fredrik Janse
Vice ordförande	Berit Mattsson
Sekreterare	Tommy Sjölander
Kassör	Leif Björklund
Ledamot	Torbjörn Forsman
Ledamot	Lennart Ekström
Ledamot	Bo Eriksson
Suppleant	Ragnhild Sjögren
Suppleant	Margaretha Jakobsson
Suppleant	Anna Ström
Revisorer	Lennart Andersson och Annika Kouljok Angéus
Valberedning	Sten Lindholm, sammankallande och Lennart Sundberg

Ansvarig för:

Fastighetskommitté Bo Eriksson

Styrelsen har under verksamhetsåret haft 9 sammanträden. Årsmöte i september med ca 30 medlemmar närvarande. Antalet medlemmar vid årets slut var 290 personer, 2020 (290). Ett medlemsblad har getts ut.

Ekonomi

Föreningens baskostnader för el, vatten, försäkring, medlemsblad samt avgiften till Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund mm blev 60 tkr. Dessa kostnader är tämligen lika från år till år och stämmer också väl med vad vi budgeterat.

Föreningens löpande intäkter (främst medlemsavgifter och servering) blev 45 tkr vilket också det stämmer bra med budgeten.

Kostnader för underhåll varierar däremot från år till år. För det gångna året hade blev 23 tkr mot budgeterat 13 tkr. Ökningen beror främst på att vi fått ny taknock av vass på ladugården vid Markatorpet vilket vi inte budgeterat för.

Förutom den ordinarie verksamheten kan vi ibland genomföra särskilda projekt som helt finansieras med bidrag och gåvor och således inte påverkar resultatet. Under det gångna året vi fortsatt och slutfört digitaliseringen av Östhammars nyheter, påbörjat elektrifiering av de byggnader vid Hembygdsgården som hittills inte varit anslutna till elnätet. Slutligen har vi satt upp nya informationsskyltar på alla hus vid Hembygdsgården.

Som framgår ovan så täcker de normala intäkterna inte alls våra bas – och underhållskostnader.

Men genom att vi under året haft turen att få stora extra intäkter har vi lyckats få ner underskottet till 11 tkr. Främst hänför de sig till auktionen vid hemvändardagen, minnesgåvor i samband med före medlemmen Nils Nilssons bortgång samt medel vi fått från Östhammars fiskevårdsförening.

Vid året ingång fanns likvida medel på 312 tkr. Vid året utgång hade de minskat till 252 tkr. Den stora minskningen beror på att vi använt en stor del av de medel vi haft fonderade för vår elektrifiering och skyltning.

Fastighetsunderhåll

Det underhåll som måste utföras varje år gäller gräsklippning vid Hembygdsgården. Ett stort arbete som vi är skyldiga Gunilla stort tack för!

Under året har de stora insatserna gällt arbetet med att elektrifiera Didricssonska loftboden med flera hus samt bytet av stockar på boden vid Markatorpet.

Taknocken av vass på ladugården vid Markatorpet har bytts. Arbetet utfördes av Lassegård från Långalma.

Vattenmätaren och utrustningen runt denna i Löflingska har bytts ut på initiativ av Gästrike vatten.

Vid ett besök i Löflingska kändes en stark lukt av ammoniak. Tog inte lång stund att inse att det var kylskåpet som ledsnat. Så ett nytt har nu satts in.

Arbete med textilier i Garvaregården

Arbetet med genomgång av textilierna i utställningen på övervåningen i Garvaregården har fortsatt. På nedervåningen har linneskåpet i salen inventerats.

Textilen märks med ett inventarienummer på en bit bomullsband som sys fast på textilen. I vissa fall har knutits ett band runt t.ex handdukar som hör ihop och de har fått ett gemensamt nummer.

Två visningskvällar av Hembygdsgården

Genomfördes 25/8 och 1/9. Aktiviteten annonserad på hemsidan och AnnonsNytt.

Första onsdagen kraftigt regn, ordförande från Öregrunds hembygdsförening och fru kom. Andra onsdagen kom en besökare.

6/6 Nationaldagsfirande

Firandet av nationaldagen blev Corona anpassat detta år, utan sedvanliga musikevenemang. Föreningen annonserade bara via nätet och med affischer på anslagstavlor i Östhammars stad. Kommunen hjälpte till med tryckningen. Det kom ungefär 40 personer som blev välkomnade av ordförande Fredrik Janse. Han höll också talet till hembygden och anförde nationalsången.

Publiken bjöds in att besöka alla gårdar med sina samlingar på vårt område. Där väntade visningsvärdar som både guidade och såg till att det inte var för många personer åt gången inomhus. Kaffe serverades utomhus och vädret var vackert. Många var glada för att föreningen ordnade en möjlighet att fira nationaldagen tillsammans med andra, under säkra former.

Hemvändardagen och sommarens visningar

Hemvändardagen genomfördes på hembygdsgården den mycket varma julisöndagen 25/7 då årets talare, Diana Janse, berättade om sitt liv som diplomat och ambassadör i världens oroshärdar, nyss hemkommen från Mali. Ett nästan trettiotal besökare närvarade och deltog efteråt i den påföljande lilla auktion av dubletter/kasserade föremål från föreningens samlingar som leddes av Torbjörn Forsman. I samband med detta event skedde även bokförsäljning och fikaservering.

Under juli och augusti månad genomfördes också fem visningar av hembygdsgården i samarbete med Visit Roslagen där den eminente guiden Marie-Louise Fendin visade runt de totalt ca 10 – 15 besökarna.

Gåvor, under året har föreningen erhållit:

”Tapetmönsterrullar”, äldre	Gunnar Markusson
Apparat för bildvisning, typ äldre	Peter Rudolfsson
Dokumentation om Barkö bränneri	Mats Bergström
Ett antal lakan, används som väggskydd för textilier	Inger o Lennart Holmberg
Tavla med okänd man. Tavlan har hängt i en av	
Mathias Lundqvist fastigheter	Karl Fredrik Ingemarsson
Solur	Per Olof Erikssons dödsbo
Järntackor från Herräng	Per Olof Erikssons dödsbo

Golvplank, till renovering av visthusboden i Marka
Fotonegativ efter Bengt Brunnström
Gevär ca 1875 tillverkat av smeden
Vretman i Nybol, Hargshamn

Anna o Anders Ström
Pia Nilsson
Per Olof Erikssons dödsbo

Kultur i värden

Ingen aktivitet på grund av pandemin.

Digitalisering av Östhammars Tidning

Digitalisering av Östhammars Tidning (1886–1966) har slutförts.

75 årgångar och lite drygt 48 000 sidor blev slutresultatet.

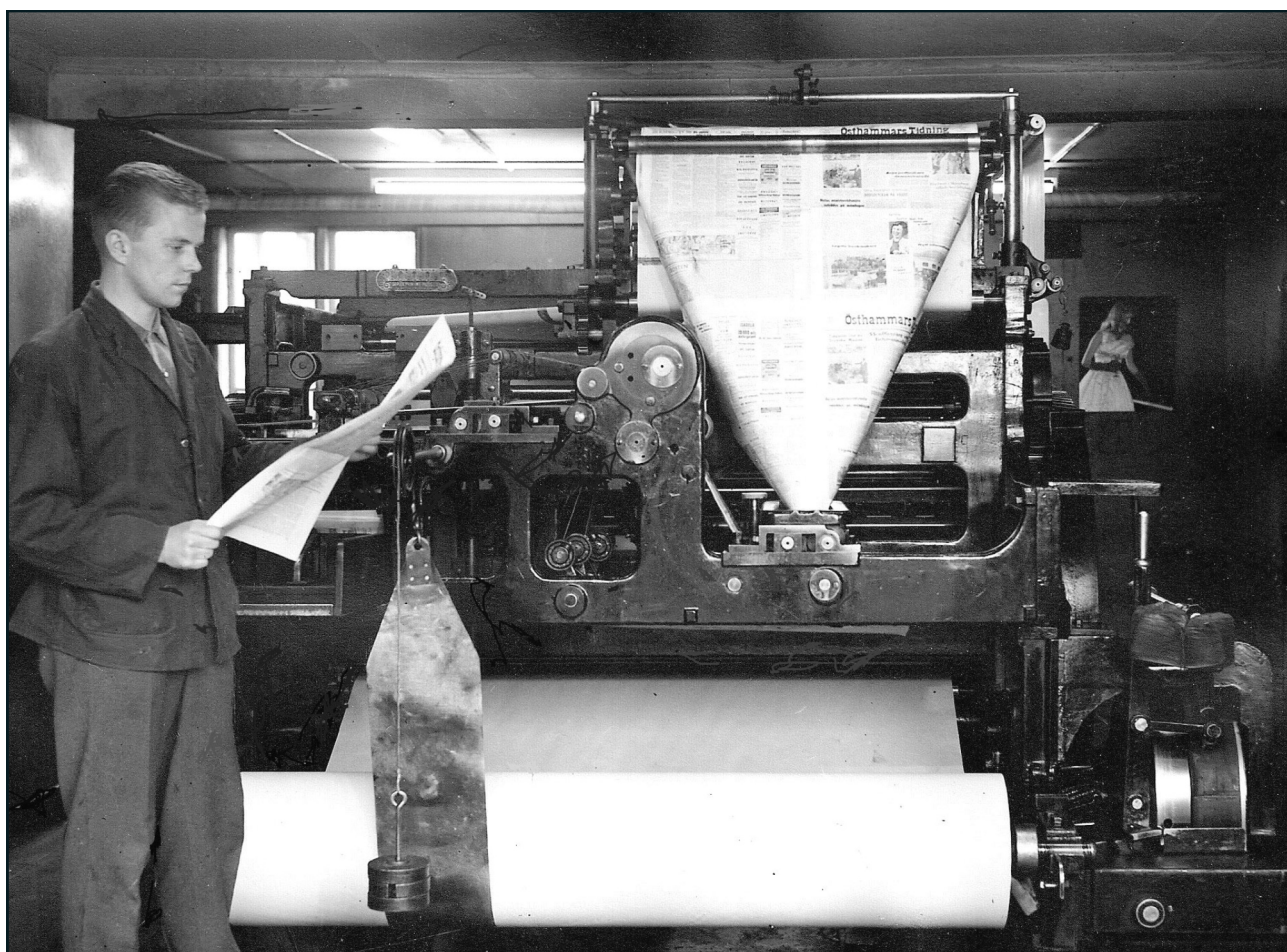
Åren 1899, 1901 och åren 1919–1922 saknades i arkivet.

Via föreningens hemsida och biblioteket i Östhammar är tidningarna publicerade.

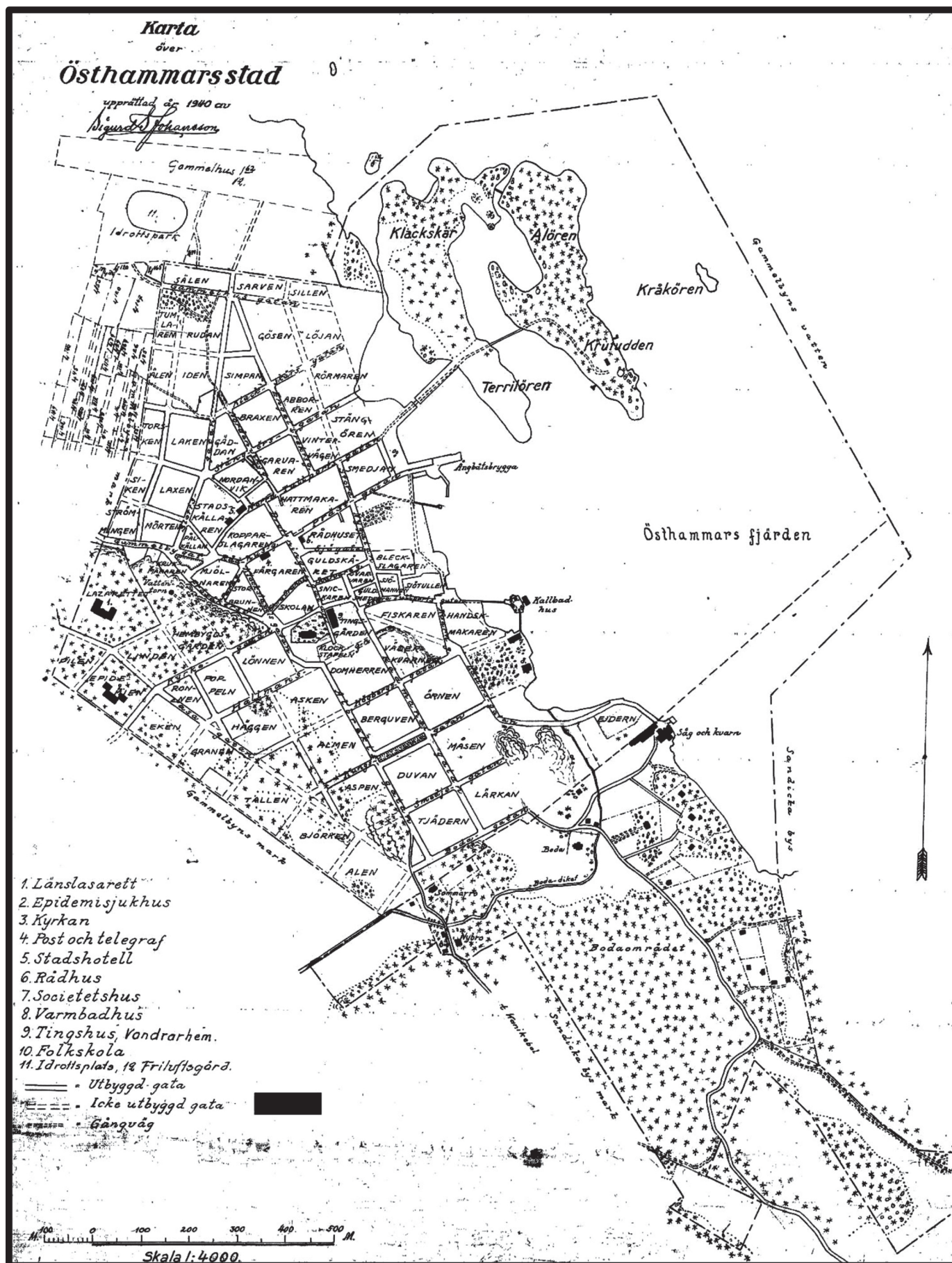
Nu återstår att ordna en bra sökmotor för det digra materialet.

Slutord från ordföranden

Trots pandemins framfart och med alla restriktioner och begränsningar har föreningen lyckats genomföra det mesta som vi planerade, även om vi visste att inte spänna bågen för hårt. För de som inte besökt oss på några år kommer det förhoppningsvis tydligt framgå de förändringar som vi jobbat på under året, förutom underhåll och förbättringar. Till 2022 kommer vi kunna visa upp Marka båtsmanstorp i renoverad skrud och vi hoppas också kunna bli klara med belysningsarbetet på hembygdsgården som vi tror kommer att bidra till ökad trivsel, tillgänglighet och synliggörande av våra samlingar. Styrelsen och jag vill tacka alla medlemmar, givare och goda krafter som ideellt ställer upp och hjälper oss att utföra vårt arbete. Utan er hade detta inte varit möjligt! Väl mött under 2022.

Bruno Hagström vid Östhammars Tidnings tryckpress, omkring 1963

Karta över Östhammars stad med kvartersnamn, upprättad 1940 av Sigurd S Johansson.

FÖREDRAGNINGSLISTA FRÖSÅKERS HEMBYGDSFÖRENING ÅRSMÖTE 2022

Med anledning av pågående pandemi *framflyttas* årsmötet till våren/sommaren
Tid och plats meddelas på *hemsidan* och i *Annonsnytt*

- 1.Val av ordförande och sekreterare för mötet.
- 2.Val av protokolljusterare tillika rösträknare.
- 3.Fråga om mötet har utlysts på rätt sätt.
- 4.Fastställande av dagordning.
- 5.Styrelsens verksamhetsberättelse för det senaste verksamhetsåret.
- 6.Styrelsens förvaltningsberättelse för det senaste räkenskapsåret.
- 7.Revisorernas berättelse för det senaste räkenskapsåret.
- 8.Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen för den tid revisionen omfattar.
- 9.Fastställande av medlemsavgifter.
 - Styrelsen föreslår en höjning (50 kr) av medlemsavgiften för 2023 till 200:- för enskild och 300:- för familj
- 10.Fastställande av verksamhetsplan och behandling av budget för det kommande verksamhets-/räkenskapsåret.
- 11.Val av ordförande samt övriga styrelseledamöter och suppleanter.
 - Val av ordförande för 1 år (fyllnadsval, väljs på 2 år udda år)
 - Val av kassör för 2 år (väljs på 2 år jämna år)
 - Val av 4 stycken ledamöter för 1 år
 - Val av 3 stycken suppleanter för 1 år
 - (Sekreterare väljs för 2 år, udda år)
- 12.Val av 2 stycken revisorer för 1 år
- 13.Val av 2 stycken till valberedning för 1 år varav en sammankallande
- 14.Övriga frågor

Fika, lotterier och bildvisning av
Torbjörn Forsman efter årsmötet.

Tingshuset. Oljemålning av Jan Stenius 1943